

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2004

ROČNÍK IV (46)

**Péče
o dřeviny**

**Přírodní parky
v Praze**

**100 let svazu
okrašlovacích
spolků**

Biosférická rezervace

Dolní Morava

Vážení čtenáři,

Jak jste se dočetli již minule, na letošní rok připadá řada ochranných výročí. Kromě často připomenutých 25 let ČSOP a 100 let Svazu okrašlovacího a ochranného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (potažmo 100 let od prvního vydání časopisu *Krásy našeho domova*) je to například též 30 let Brontosaura či 15 let Zeleného kruhu. Proto je v tomto čísle více materiálů než obvykle zaměřeno historicky.

Když jsme materiály do této *Krásy* a také do sborníku, který vyjde jako zvláštní vydání Veroniky u příležitosti konference „Dobrovolná ochrana přírody v ČR“, chystali, dostalo se nám do rukou množství zajímavých textů. Popisují řadu dnes již těžko pochopitelných potíží, které naši předchůdci museli překonávat, i neprávem zapomenuté úspěchy, kterých dosáhli. Věřím, že bude příležitost se k nim v budoucnu vrátet, protože i dnes mohou být v mnoha ohledech inspirující.

Ale abychom jenom nevzpomínali, máme tu i jednu novinku. Konečně se podařilo do časopisu zařadit dvoustránku pro naše „nejmenší ochránáře“. Budeme velice rádi, když nám napíšete, jak se vám tato novinka líbí (případně nelíbí).

Mnoho štěstí a úspěchů do dalšího čtvrtstoletí činnosti vám přeje

Honza Moravec

	SLOVO PŘEDSEDY	1
	KRÁSY NAŠÍ PŘÍRODY JINOŠOVSKÉ ÚDOLÍ (MARTIN KLAUDYS)	2
	KRAJINA A LIDÉ DOLNÍ MORAVA – NÁSTUPCE BIOSFÉRIKÉ REZERVACE PÁLAVA (JIŘÍ MATUŠKA)	4
	HROZBA PŘEHRADY NOVÉ HEŘMÍNOVY OPĚT AKTUÁLNÍ (MARTIN DUŠEK)	7
	20 LET PŘÍRODNÍCH PARKŮ V PRAZE (JOSEF MORAVEC)	8
	IDEA OKRAŠLOVACÍCH SPOLKŮ A JEJÍ ODKAZ DNEŠKU (VOJTĚCH STORM)	10
	CHRÁNÍME PŘÍRODU OHROŽENÉ DRUHY DŘEVIN (KAREL KŘÍŽ)	12
	ŽIVÁ ZAHRADA (PETR N. STÝBLO)	14
	OŠETŘOVÁNÍ STROMŮ – PŘÍNOSY A RIZIKA (JAROSLAV KOLAŘÍK)	16
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA HRY POD STŘECHU (JAN VRTIŠKA)	19
	NAUČNÉ STEZKY A INTERPRETACE (TOMÁŠ RŮŽIČKA)	20
	PRO DĚTI STŘÍPKY Z PŘÍRODY	22
	ROZHOVOR S MARIÍ PECHANCOVOU NECHTĚJÍ MĚ PUSTIT DO OCHRANÁŘSKÉHO DŮCHODU	24
	ZELENÉ PARAGRAFY NOVÉ PRÁVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ VE ZNAMENÍ VYHLÁŠEK (MILAN DAMOHORSKÝ)	26
	NOVELA ZÁKONA O OCHRANĚ PŘÍRODY A KRAJINY (LADISLAV MIKO)	27
	OKÉNKO DO HISTORIE LISTOVÁNÍ V PRVNÍ KRÁSE	28
	ZELENÁ KARTA MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM – BISKUPSKÝ DVŮR (JIŘÍ MIKULKA) ..	29
	NAŠE ČINNOST JAK VZNIKAL ČSOP (JAN MORAVEC)	30
	MOZAIKA	31
	STALO SE	32

FOTO NA OBÁLCE MARTIN LÍPA

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

První číslo *Krásy našeho domova* vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.
podzim/zima 2004 - ročník 4. (46.)

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, **pro členy ČSOP zdarma**.
Předplatné 80 Kč na rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP
Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Uruguayská 7, 120 00 Praha 2
telefon: 222 516 115, 222 511 494
e-mail: jan.moravec@ecn.cz,
www.csop.cz

Redaktor: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová
Korektury: Martina Černá

Redakční rada: Pavel Bureš, Martin Dušek, Jan Eichler,
Jan W. Jongepier, Pavel Pešout, Ladislav Ptáček, Bohumil Reš, Petr
Stýblo, Petra Šabatová, Dalibor Zachoval (předseda), Václav Záruba

Tisk: REPROPRINT Praha

Uzávěrka tohoto čísla: 15. 10. 2004
Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 28. 2. 2005.

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátiť
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový
materiál se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku
na honorář.

ISSN 1213-5488

Evidenční číslo MK ČR: E 12567

VÁŽENÍ PŘÁTELÉ,

pro Český svaz ochránců přírody je letošní rok významný hned ze dvou důvodů. V letošním roce je tomu 100 let od založení Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, k jehož tradici se hlásíme. Druhým důvodem je dovršení čtvrtstoletí existence Českého svazu ochránců přírody.

ČSOP prošel od roku 1979 nejednoduchým vývojem. Hned v prvním desetiletí své existence se navzdory způsobu založení „shora“ vymkl

původně zamýšlené kontrole tehdy vládnoucí politické garnitury a stal se masovým sdružením nadšených, obětavých dobrovolníků. Po listopadu 1989 nastal velký pokles členů způsobený více různými důvody. V posledních deseti letech se pak Svaz postupně přeměnil v moderní ochrannou organizaci. Od roku 1998 každoročně narůstá počet členů ČSOP k současným přibližně 10 000 při průměrném věku člena kolem 30 let.

Český svaz ochránců přírody se dnes profiluje jako největší občanské sdružení zájemců o ochranu přírodního a kulturního dědictví v České republice. Přestože v ČSOP narůstá počet profesionálních středisek (v současné době jich je kolem padesáti), základem naší organizace od jejího vzniku v r. 1979 zůstává dobrovolná činnost tisíců členů – jednotlivců i kolektivů.

Kromě tradičních aktivit zaměřených na ochranu ohrožených druhů, péči o přírodovědně cenné lokality, environmentální výchovu a osvětu a mimoškolní oddílovou práci s dětmi a mládeží Svaz v posledních pěti letech uskutečňuje i řadu nových úspěšných programů. Za všechny zmíním „Místo pro přírodu“ a unikátní „Národní síť stanic pro handicapované živočichy“.

Ohlédnutí za dosavadní činností Svazu nás může těšit. Mělo by pro nás být také zdrojem energie ke krokům, které jsou před námi. Kromě dalšího pokračování práce v oblasti ochrany přírodního a kulturního dědictví se v následujících letech budeme muset vyrovnat také s dopady nových, obecně platných právních předpisů, které naši činnost bezprostředně ovlivňují – ukončení civilních služeb, u některých povinností přihlásit se k DPH, nejasné jsou zatím dopady připravované novely zákona o sdružování občanů... Stále více se ukazuje, že celá tato zvětšující se hora právních nařízení přestává být zvládnutelná pro dobrovolníky. Výsledkem je stagnace počtu našich základních organizací (již několik let kolísá jejich počet kolem 350), jejich postupná profesionalizace a stále větší obliba individuálního členství. Proto kromě poradenství a asistence základním organizacím musíme nabízet stále více aktivit, do kterých se mohou zapojit přímo jednotliví členové Svazu. První (např. „Živá zahrada“, program „Zelená karta“, konec konců i tento členský časopis) se již podařilo uvést v život. Nemohou však zůstat posledními.

Na závěr si dovoluji vyjádřit úctu Vám, kteří se ve svém volném čase věnujete ochraně přírodního a kulturního bohatství naší domoviny. Vážím si také současných více jak 100 zaměstnanců Svazu (převážně základních organizací ČSOP), kteří by se této práci za nelehkých podmínek nemohli věnovat bez značné dávky entuziasmu. Vám všem patří poděkování.

Paul Pešout
Pavel Pešout
předseda ČSOP

Vyrazíte-li z Vlašimi směrem na Louňovice pod Blaníkem, půjdete kolem širých polí protnutých nově vysázenou alejí. Zahnete-li pak u areálu drůbežárny polní cestou vlevo, vaším očím se otevře pohled na mokré louky a rybníky, na kterých s trochou štěstí zastihnete labuť s mladými nebo kvetoucí leknín. Vstoupili jste do Jinošovského údolí.

Jinošovské údolí

TEXT A FOTO MARTIN KLAUDYS

Na potoce Orlina tu leží kaskáda rybníků – Galilejský, Vápenský, Kačák, Jírovec a Utopenec. Rybníky Galilejský, Vápenský a Utopenec najdeme již na mapě tehdejšího stabilního katastru z roku 1841, rybníky Jírovec a Kačák byly založeny později, někdy kolem roku 1950. Největší je Vápenský rybník s rozlohou 2,41 ha.

Rostliny a živočichové

Rybníky mají bohatě vyvinuté břehové porosty tvořené rákosinami a ostřicemi. Pokud půjdeme po břehu, najdeme zástupce mokřadních rostlin – zevar vzpřímený nebo žabník jitrocelový. Bohaté porosty skýtají úkryt řadě druhů ptáků. V rákosinách hnízdí moták pochop (zalétne sem i jeho příbuzný pilich), rákosník obecný a zpěvný, v mělké vodě si svou potravu hledá volavka. Zejména rybník Kačák je vhodným místem pro pozorování vodního ptactva.

Břehy rybníků lemují olšiny s olší lepkavou, odborník nalezne i méně častou olši šedou. V podrostu prosvítá hojně kvetoucí blatouch bahenní. Na březích a v olšinách roste dřábek bahenní. Tato jedovatá mokřadní rostlina má drobné kvítky v palicích obalených výrazným bílým toulcem, rozrůstá se dutým zeleným oddenkem. Je zařazena mezi ohrožené druhy naší květeny. V Jinošovském údolí vytváří bohaté populace.

Rybníky jsou lemovány plochami luk, které jsou v různé míře ovlivněny předchozím hospodařením. Vyskytuje se zde křídlatka, na nesečených loukách se rozšířila třtina, někde pronikají olšiny. I přesto si louky zachovaly značnou přírodovědnou i estetickou hodnotu.

Na podmáčených a zrašelinělých loukách se vyskytuje prstnatec májový, mochna bahenní, vachta trojlístá, suchopýr úzkolistý, vrba plazivá a četné druhy ostřic. Z ptáků zde můžeme zastihnout káně lesní, pěnici pokřovní nebo cvrčilku zelenou.

Geologická zajímavost

K jižnímu okraji údolí u Vápenského rybníka přiléhá opuštěný vápencový lom, zajímavý geologicky i přírodovědně. Byl v provozu od počátku století do roku 1963, po ukončení těžby byl ponechán ladem. Mineralogové zde naleznou nerosty s exotickými názvy jako grossulár, vesuvián a wollastonit. V lomu se sukcesí samovolně vytvořila stadia rostlinných společenstev, na dně pak jezírka s čistou vodou. Stěny lomu jsou atypickými

Jeden z rybníků Jinošovského údolí – Kačák. Vlevo skokan zelený a žabník jitrocelový.

suchými a slunnými stanovišti. Lom obývá – pro vhodné mikroklima a čistou vodu – čolek obecný, čolek horský, kuřka ohnivá a ještěrka živorodá. Ze vzácnějších rostlin zde najdeme kruštík široolistý a hruštičku menší. V okolí lomu najdeme přírodě blízké dubohabřiny, v jejichž podrostu bíle kvete ptačinec velkokvětý a modrý jaterník podléška.

Ochrana přírody v údolí

Pozornosti státní i dobrovolné ochrany přírody se Jinošovskému údolí dostává již řadu let. V sedmdesátých letech se pozornost soustředila na Galilejský rybník s bohatou populací dřábku bahenního na jeho březích. Rybníky Kačák, Vápenský a Galilejský spolu s přilehlými loukami byly vymezeny jako lokální biocentrum, niva potoka Orlina je součástí lokálního biokoridoru.

ZO ČSOP ve Vlašimi začala nedlouho po svém vzniku podnikat kroky ke zlepšení stavu údolí. Mokřadní louky byly pokoseny, s majitelem rybníků bylo dosaženo dohody o hospodaření extenzivním způsobem. Členové základní organizace zde postupně provádějí sledování vegetace a vybraných skupin živočichů.

V roce 2000 odkoupila ZO zanedbaný pozemek pod hrází rybníka Jírovec, na němž postupně buduje zázemí pro svojí činnost – školku pro pěstování dřevin a matečnici pro program obnovy květnatých luk na Podblanicku. V loňském roce pak odkoupila i rybníky Jírovec a Kačák s přilehlými plochami. Ještě téhož roku se na nich pustila do likvidace křídlatky. V současné době připravuje rekonstrukci rybníků.

Letos vykoupil ČSOP v rámci kampaně „Místo pro přírodu“ cenný pozemek pod Galilejským rybníkem. Je to mokřadní louka o výměře 1,1 ha, která zčásti přechází ve vzrostlou olšinu. Louka byla již letos pokosena a došlo k odstranění olšových náletů. Olšina, která je v sukcesně pokročilém stadiu s kvalitním podrostem, bude ponechána v bezzásahovém režimu. Získání pozemku do vlastnictví ČSOP je dalším krokem k zachování údolí v jeho kráse a pestrosti.

S majiteli dalších přírodovědně hodnotných pozemků probíhají jednání o spolupráci. U části údolí se již podařilo zajistit ochranu prostřednictvím nájemních smluv.

Výhled do budoucna

Jinošovské údolí je velmi cenným zbytkem přírody v blízkosti rušného průmyslového města. Již v době činnosti místního okra-

šovského spolku bylo vyhledáváno jako místo vycházek, jsou s ním spojena i další pozoruhodná místa – poutní kaple Loreta, bývalé popraviště Na spravedlnosti.

Na činnost okrašlovacího spolku navazuje i program vlašimského ČSOP „Pozemkový spolek pro přírodu a památky Podblanicka“. Cílem činnosti ČSOP v Jinošovském údolí je nejen ochránit cenné přírodní hodnoty, ale i zpřístupnit tyto hodnoty veřejnosti formou budování vycházkových a naučných stezek s vybavením. ☒

Autor je vedoucím projektu

„Pozemkový spolek“ ZO ČSOP Vlašim.

Kontakt – tel.: 317 845 169, e-mail: martin.klaudys@csop.cz

Cesty údolím dnes lemují nově vysazená stromořadí. Časem přibudou i lavičky...

Místo pro přírodu

- Louka pod Galilejským rybníkem v Jinošovském údolí je další lokalitou, kterou se podařilo vykoupit v rámci kampaně Místo pro přírodu. O možnostech dalších výkupů v Jinošovském údolí se jedná.
- K výkupu jsou připraveny také další dva pozemky na Šcůrnici, nedaleko pozemků již vykoupených. Tentokrát jde o zhruba 100 let starý, téměř čistě jedlový les. I jemu hrozí těžba. Postupně bychom rádi oba kousky spojily do jednoho komplexu. (Chcete-li přispět speciálně na postupné rozšiřování Šcůrnice, i nadále můžete posílat peníze pod variabilním symbolem 103.)
- Bohužel jsme prozatím museli ustoupit od plánovaného výkupu Labského mokřadu na Královéhradecku. Vlastník klíčových pozemků se s námi zásadně odmítl bavit. Lokalitu však nadále sledujeme a neztrácíme naději...
- Současný stav konta je 2.000.000,- Kč
- V letošním roce se na již vykoupených pozemcích na Šcůrnici realizovala ochrana mladých semenáčků jedle před okusem zvěří (mimo jiné pomocí ovčí vlny, jejíž pach zvěř odpuzuje) a na Trianglu vysekávání agresivního orobínce, jímž jezírko postupně zarůstá.
- Na obě lokality již odborníci zpracovávají podrobné ochranné plány.
- Přispět na konto Místo pro přírodu (9999922/0800) můžete i vy. Blíže informace naleznete na www.mistoproprirodu.cz a www.zachranles.cz.

Dolní Morava

Krajina jižní Moravy je po staletí pod vlivem lidského konání.

Od prvopočátků lidského osídlení v pravěku, přes staroslovanská sídla, středověké strážní hrady a krajinářsky zakomponované zámky, až po dnešní novověkou průmyslovou a zemědělskou činnost.

TEXT JIŘÍ MATUŠKA

První ochranné aktivity se v této oblasti začaly formovat v minulém století. V krajině mezi Pálavou, soutokem řek Moravy a Dyje a Mikulčicemi byla vyhlášena první území ochrany přírody a krajiny, která dospěla do dnešní podoby chráněné krajinné oblasti, památkové zóny a přírodních rezervací. Jistým, myslím že dosud nedoceneným, výsledkem ochranné práce pak bylo v roce 1986 zařazení již deset let existující CHKO Pálava do celosvětové sítě biosférických rezervací organizace UNESCO.

Rozšíření biosférické rezervace

Od počátku devadesátých let minulého století bylo intenzivně připravováno rozšíření CHKO Pálava o území Lednicko-valtického areálu, části dyjské nivy a oblast soutoku Moravy a Dyje. Tento záměr byl sice zařazen do priorit Státního programu ochrany přírody a krajiny, ale dosud se jej nepodařilo realizovat pro odpor značné části dotčených subjektů (Lesy ČR, obce, hospodářské subjekty). Právě v souvislosti s přípravou rozšíření CHKO Pálava se začalo na pravidelných zasedáních zástupců biosférických rezervací uvažovat o rozšíření BR Pálava. Na jedné straně se počítalo s tím, že po rozšíření CHKO Pálava dojde k odpovídajícímu rozšíření biosférické rezervace, na druhé straně byl však vysloven názor, že není nutné oba úkony na sebe bezprostředně vázat a další hodnotná území v sousedství existující biosférické rezervace by mohla získat tento mezinárodní statut i v případě, že by k rozšíření CHKO nedošlo.

Výbor Mezinárodní koordinační rady programu UNESCO „Člověk a biosféra“ schválil rozšíření tří světových biosférických rezervací, mezi nimi i BR Pálava z České republiky, na svém zasedání v Paříži v červenci 2003. Rozšířená biosférická rezervace pod novým jménem Dolní Morava nyní zahrnuje kromě území CHKO Pálava i Lednicko-valtický areál a Podluží s lužními lesy v trojúhelníku mezi Břeclaví, Mikulčicemi a soutokem řek Moravy a Dyje.

Na startovní čáře

Tato krajina na jihu Moravy má obrovský potenciál, který může být bohatě využitelný, ale i zneužitelný.

FOTO: JAN MORAVEC

nástupce biosférické rezervace Pálava

Bílé skály Pálavy a jejich nejbližší okolí jsou chráněnou krajinnou oblastí s odstupňovaným režimem zonace ochrany přírody a krajiny. Dlouhodobě zde působí Správa CHKO s významnými výsledky ochrannými, ale i rozvojovými.

Sousední Lednicko-valtický areál s historickou krajinou odrážející dlouhodobé lidské působení je chráněn jako památková zóna a na mezinárodní úrovni oceněn zapsáním do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Trvalá péče uživatelů pozemků a objektů i památek v této oblasti má být aktuálně podpořena společnou koordinační komisí s účastí všech důležitých partnerů v území působících.

Mezinárodní konvence o ochraně mokřadních území vymezila na území dnešní biosférické rezervace několik „ramsarských“ lokalit. V biosférické rezervaci se nalézají tři ptačí oblasti (Soutok a Tvrdonicko, Pálava, Lednické rybníky), stejně jako

téměř dvě desítky vymezených lokalit evropského významu v rámci soustavy NATURA 2000. Tento proces je zatím na samém počátku a musí si svoji pozici vydobýt, ale bude jistě výraznou možností přístupu k finančním zdrojům „spojené“ Evropy.

Obecně prospěšná společnost

Vznik biosférické rezervace Dolní Morava byl výsledkem rozsáhlého a složitého projednávání mezi zainteresovanými stranami. Řešila se i otázka vhodného subjektu, který by měl v místě zabezpečovat naplňování cílů a poslání biosférické rezervace. Ze strany zainteresovaných subjektů byl vysloven odůvodněný požadavek, aby tato úloha nebyla přímo spojována s některým správním subjektem (např. Správou CHKO Pálava) a vytvořil se tak prostor pro optimální spojení různorodých občanských a zájmových iniciativ. Jako nejvýhodnější forma tohoto subjektu byla posléze zvolena obecně prospěšná společnost (o.p.s.), která je samostatnou právníkou osobou, založenou skupinou zakladatelů k poskytování obecně prospěšných služeb.

FOTO: JIŘÍ MATUŠKA

Nahore vápencové skály Pálavy (Kotel), nad popiskem jedno z mnoha ramen Dyje, dole v podtisku akvadukt v lednickém zámeckém parku.

Biosférická rezervace Dolní Morava

byla vyhlášena v červenci 2003. Tvoří ji přes 290 kilometrů čtverečních. Zahrnuje Pavlovské vrchy, Lednicko-valtický areál a lužní lesy v Podluží.

Pavlovské vrchy (Pálava) jsou nejzápadnější výspou Karpat – výrazným hřebenem vápencových bradel s unikátními přírodními společenstvy, světově proslulými archeologickými nalezišti, několika zříceninami středověkých hradů a krasovým systémem na Turoldu.

Lednicko-valtický areál představuje mimořádně citlivé skloubení rozsáhlých krajinných parkových úprav s řadou zámeckých staveb, vhodného hospodářského využití krajiny (rybníční soustava) a dochovaných přírodních lokalit (především mokřadního charakteru).

Oblast soutoku Moravy s Dyjí je nejen jedním z nejrozsáhlejších dochovaných komplexů lužních lesů a luk u nás, ale ukrývá i řadu památek Velké Moravy.

Biosférické rezervace

Stávající právní rámec České republiky statut biosférických rezervací nijak neupravuje. Garantem uplatnění mezinárodního programu MAB („Člověk a biosféra“) a institutu biosférických rezervací v České republice je Český národní komitét MAB, zřízený na mimoresortní úrovni při Akademii věd ČR.

Odborné i věcné naplňování funkcí BR donedávna vždy vykonávaly správy CHKO či národních parků. Dolní Morava je prvním případem, kdy tomu tak není.

V České republice je v současné době šest biosférických rezervací – Šumava, Krkonoše, Křivoklátsko, Třeboňsko, Bílé Karpaty a Dolní Morava.

FOTO: JAN MORAVEC

Slavnostní podepsání zakládací smlouvy o.p.s. Biosférická rezervace Dolní Morava se uskutečnilo na státním zámku v Lednici v polovině července 2004. Zakladateli jsou: Lesy České republiky, s.p., Moravské naftové doly, a.s., Český svaz ochránců přírody, Česká republika (Ministerstvo životního prostředí ČR) a Okresní hospodářská komora Břeclav.

Spojení zájmů hospodářských subjektů, významně ovlivňujících stav přírodního a krajinného prostředí v biosférické rezervaci, s povinnostmi státních institucí, garantujících rozvoj a ochranu přírody a krajiny na národní úrovni, a s aktivitami místních nevládních ochranných iniciativ v rámci činnosti obecně prospěšné společnosti bude možná iniciačním a modelovým přístupem v péči o území tohoto typu. O tom jsem zatím přesvědčen a k tomu chci celý projekt dovést.

Autor je místopředsedou správní rady OPS BR Dolní Morava.

Kontakt – e-mail: jiri.matuska@schkocr.cz

Zástupcům ČSOP v o.p.s. Dolní Morava jsme položili tři otázky

1) Jaký máte vztah k oblasti Dolní Moravy, co pro Vás znamená?

2) Jaký vidíte smysl a cíl o.p.s. Dolní Morava, co budete v jejích orgánech prosazovat?

3) Pokud byste chtěl někomu ukázat to nejhezčí a nejzajímavější z Dolní Moravy, kam a proč byste ho vzal?

Mgr. Libor Opluštil – člen správní rady

1) Pocházím z Valtic, které leží v srdci vyhlášené biosférické rezervace Dolní Morava, a proto mám k tomuto území velmi blízký osobní vztah. Navíc zde v rámci ZO ČSOP Břeclav realizujeme již více než 15 let projekty zaměřené na ochranu dravců a sov, což mi umožňuje blíže tento krásný region poznávat a posiluje to moji vazbu k němu. A co pro mě tato oblast znamená? Kulturní krajinu, která nabízí cenné přírodní lokality, zajímavé kulturní památky a kterou obývají příjemní lidé.

2) Smysl této nově založené instituce vidím především ve vytvoření prostoru pro komunikaci mezi jednotlivými aktéry v území a v příležitosti rozvíjet toto území v duchu trvale udržité

telného rozvoje. Proto bude třeba nalézt shodu mezi zúčastněnými partnery a respektovat i rozdílné zájmy dalších subjektů. Domnívám se, že tato instituce před sebou má obrovskou šanci stát se subjektem, jež bude prosazovat ochranu místní přírody a krajiny a přitom podporovat citlivé využívání hospodářského potenciálu regionu. A to vše za účasti lidí z této oblasti, což považuji zejména z pohledu udržitelnosti rozvoje území za mimořádně významné.

3) Zajímavých míst je tady spousta a těžko se vybírá, záleží také na ročním období. Já bych asi doporučil jarní procházku kolem Lednických rybníků brzy ráno, kdy je kolem plno svěží zeleně a ptačího hemžení, nebo Stolovou horu na Pálavě, odtud jsou v teplých podzimních dnech krásné západy slunce. Ale opravdu – takových námětů se mi teď rojí hlavou spousta a nejde je všechny vypsat. Jen přijďte, sami uvidíte!

RNDr. Mojmír Vlašín – člen dozorčí rady

1) Tuto oblast, poměrně nešťastně nazývanou Dolní Morava, znám pod názvem Podluží či Lanžhotsko. Jezdil jsem tam ještě v předškolním věku a její obraz mám vtisknut snad navždy. Po zničení lužních lesů Novomlýnskými nádržemi zůstaly tyto oblasti posledními fragmenty lužní krajiny.

2) Jako člen dozorčí rady budu dohlížet na to, aby se nezpro-
nevěřila svým cílům. Nic víc a nic míň.

3) Ranšpurský prales, to je jisté!

Doc. Ing. Antonín Buček, CSc. – člen vědecké rady

1) Patřím už k postupně vymírající generaci těch, kteří pamatují stav krajiny údolních niv Dyje a Moravy před jejich narušením tzv. komplexními vodohospodářskými úpravami. Viděl jsem ještě na vlastní oči husy velké, hnízdičky na hlava těch vrbách u Křivého jezera, a kvetoucí lekníny, pokrývající hladinu největší středoevropské bažiny Ponza u Šakvic. Vyhlášení biosférické rezervace Dolní Morava naplňuje dávnou myšlenku docenta Jana Šmardy, který v návrhu sítě chráněných území na Moravě a ve Slezsku z roku 1947 předpokládal velkoplošnou ochranu jedinečných jihomoravských přírodních skvostů.

2) Hlavní smysl o.p.s. Dolní Morava spatřuji v jedinečném pokusu skloubit různorodé zájmy vlastníků, správců území, místních obyvatel, návštěvníků i milovníků přírody tak, aby využití krajiny bylo ekologicky i ekonomicky přijatelné. Jako člen vědecké rady delegovaný ČSOP budu prosazovat základní principy trvale udržitelného využívání krajiny, které jsou formulovány v závěrečné zprávě „Strategie trvale udržitelného rozvoje biosférické rezervace Pálava“, kterou zpracoval v roce 1997 Ekologický institut Veronica.

3) Prošel bych s ním břeh Dyje od Břeclavi po soutok s Moravou, kde na omezeném prostoru dosud funguje přirozený nivní fenomén a lze zde tedy obdivovat ukázky různých společenstev úplné dynamické fluvialní sukcesní série nivních biotopů včetně pralesovitých zbytků dosud periodicky zaplavaného lužního lesa. A pokusil bych se s ním najít v pomoravním lužním lese u Tvrdonic pod mohutnými prastarými duby velký balvan, na kterém je na měděné desce prostý nápis: „Těm, kteří se zasloužili o záchranu lužního lesa“. Věřím, že k zasloužilým ochráncům nivní krajiny budou patřit i všichni ti, kdo se budou podílet na aktivitách biosférické rezervace Dolní Morava. ☒

Hrozba přehrady Nové Heřmínovy opět aktuální

V posledních měsících začíná být opět aktuální otázka výstavby vodního díla Nové Heřmínovy na řece Opavě.

TEXT MARTIN DUŠEK

Vedení ČSOP proto zahájilo jednání s Povodím Odry, s.p., zatím formou oficiální korespondence (adresované též ministrům životního prostředí a zemědělství a vedení Moravskoslezského kraje). Z ní vyplývají zcela odlišná stanoviska obou stran.

Proč?

Hlavním proklamovaným důvodem pro výstavbu nádrže je protipovodňová ochrana v povodí horní Opavy. Tu je však možné řešit dle názoru mnoha nezávislých odborníků alternativními způsoby podporujícími přirozenou retenci krajiny. Zastánci přehrady toto řešení odmítají s odůvodněním, že tato opatření nejsou dostatečně účinná pro velké povodně. Od určité velikosti povodně ovšem nestačí už ani přehrada.

Výstavba přehrady by znamenala katastrofální zásah do ekosystému vodního toku, který je dnes sice pozmeněn

lidskou činností z let minulých, nicméně se zachoval ve stavu, který vyhovuje životním nárokům řady zvláště chráněných druhů živočichů. Kromě vranky obecné a vranky pruhoploutvé je to především mihule potoční. Žije zde nejpobytější populace tohoto druhu v povodí Odry a jedna z pěti nejvýznamnějších v celé České republice.

Výstavba nádrže by nenávratně změnila velký úsek vodního toku nejen v místě zátopy, ale i pod nádrží. Důsledkem výstavby by byla změna průtokového, splaveninového i teplotního režimu pod přehradou, což by negativně ovlivnilo vodní režim řeky stejně jako populace výše uvedených druhů vodních živočichů (a to způsobem, který může vést až k jejich vymizení).

Projekt počítá s využitím nádrže pro rekreaci a energetické využití. To je samozřejmě v rozporu s proklamovanou protipovodňovou ochranou, protože by se tím snížil prostor pro akumulaci povodňové vlny.

Při argumentaci proti výstavbě přehrady nelze zapomenout ani na více jak 250 obyvatel, kteří v místech plánované přehrady žijí a pro něž by nutnost přesídlení znamenala fatální zásah do jejich životů. Nové Heřmínovy by byly po dlouhých letech první obcí zcela zlikvidovanou „z důvodu veřejného zájmu“.

Projekt na výstavbu vodní nádrže Nové Heřmínovy je z pohledu ochrany přírody naprosto nežádoucí. Ochrana životů a majetku obyvatel před velkými vodami je jistě celospolečenskou prioritou, ČSOP je však přesvědčen, že takovéto vodní

Jak pomoci?

S protesty proti výstavbě se můžete obracet na své politiky (nejlépe osobně) – vysvětlovat jim, proč nelze s výstavbou souhlasit a jaká jsou alternativní řešení.

Můžete podpořit petici proti výstavbě přehrady, kterou naleznete (spolu s mnoha dalšími informacemi o této problematice) na stránkách ostravské pobočky Sdružení Arnika (<http://herminovy.arnika.org>).

Všechny základní organizace ČSOP v tomto regionu vyzýváme, aby se účastnily správních řízení, pokusily se stavbě zabránit či v případě politického rozhodnutí o výstavbě (k čemuž doufejme nedojde) alespoň korigovat podmínky výstavby tak, aby byly její negativní dopady minimalizovány. O odbornou pomoc se můžete obrátit na Kancelář ÚVR ČSOP nebo na autora tohoto textu.

dílo s ohledem na množství negativních dopadů a sporného účinku není řešením, pouze plýtváním státními prostředky. ☒

Autor je předsedou Komise ochrany přírody ČSOP.
Kontakt – tel.: 724 166 133,
e-mail: martin_dusek@nature.cz

ČSOP působící v oblasti biosférické rezervace Dolní Morava

ZO ČSOP Břeclav (<http://csop-bv.hyperlink.cz>,
kontakt: 519 326 647, otakar.prazak@worldonline.cz)

ZO ČSOP Lednice (kontakt: 606 963 181, spatka@lednice.cz)

ZO ČSOP Pálava (kontakt: 519 510 585)

ZO ČSOP CEV Pálava (<http://www.palava.cz/cev>,
kontakt: 519 513 399, cev@palava.cz)

ZO ČSOP Adonis (kontakt: 519 512 201, rti@adonis.rdc.cz)

ZO ČSOP Veronica (<http://www.veronica.cz>,
kontakt: 542 422 751, veronica@ecn.cz)

Další informace získáte na

<http://www.palava.cz/> – CHKO Pálava

<http://www.mikulovskoregion.cz/> – mikroregion Mikulovsko

<http://www.lva.cz/> – mikroregion L.V.A.

(Lednicko-valtický areál)

<http://www.podluzi.cz/> – mikroregion Podluží

<http://www.breclav.info/> – informační server pro Břeclav
a Lednicko-Valtický areál

Léto 1974. Přesně do taktu rozjeté normalizační mašiny zapadá připojení třiceti, do té doby samostatných, obcí k hlavnímu městu. Bez diskusí, ze dne na den, striktním příkazem shora. Autor těchto řádků, do hlou bi duše znechucený tím, že se stal přes noc proti své vůli z „dubečáka“ pražákem, se rozhlíží co dál. Tuší, proč si velkoměsto sáhlo po tomto dosud neporušeném území, a protože je mladý a plný elánu, nechce se smířit s tím, co se bude v krajině dál dít. Shání známosti, kontakty. Od ing. Reše na Pražském středisku dostává radu: na Praze 10 (Dubeč se stala součástí tohoto městského obvodu) je činný velmi schopný Aktiv ochrany přírody, vedený Mirkem Pavláskem. Během půl roku nachází v této společnosti všechno, co hledal. Kamarády, které trápí totéž co jeho, kteří dovedou naslouchat a jednat. Odborníky, kteří mu otevří rají cestu do oboru s názvem „ochrana přírody“.

Aktivní státní ochrany přírody byly seskupeny dobrovolníků, které předpokládá tehdy platný zákon o ochraně přírody. Aktivy byly zřizovány při obvodních (okresních) národních výborech. Tvořili je členové – zpravodajové – vedení konzervátorem (všechny funkce byly neplacené!). Sešla-li

Křemencové lavice na Rohožníku v přírodním parku Říčanka – významná geologická lokalita.

Pár osobních vzpomínek kdy, kde a za jakých okolností vznikaly přírodní parky (oblasti klidu) v hlavním městě.

20 let přírodních parků v Praze

TEXT JOSEF MORAVEC
FOTO PAVEL SOPOUŠEK

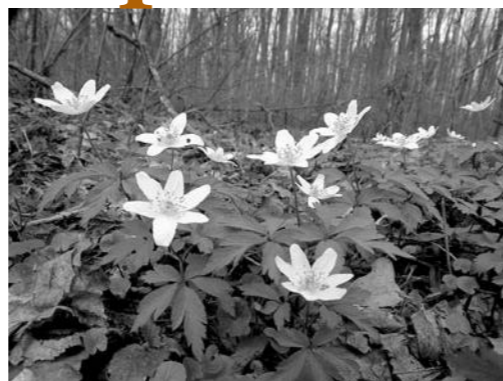
se skupina schopných, zapálených lidí – což se na Praze 10 stalo – dokázala velmi výrazně ovlivnit ochranné dění na obvodě, aniž by byla nucena se příliš politicky „omocit“. Po založení 4. ZO ČSOP, která byla s Aktivem personálně propojena, řadu kroků (především v oblasti propagace) podnikala právě ona. Počátkem 90. let se Aktiv do 4. ZO transformoval zcela.

Jak ochránit příměstskou krajinu

Členové Aktivu velmi brzo zjistili – a posléze i odborně zdokumentovali – jaké přírodní klenoty se po připojení obcí ocitly v okruhu jejich zájmu a působnosti: Pitkovičská stráň, obora Uhřetěves, Litoznice, Rohožník... Začala intenzivní práce (trvajících dodnes) na záchraně např. Pitkovičské stráně, která v té době beznadějně zarůstala trnovníkem. Souběžně s tím bylo velmi brzy jasné, že ochrana nejceněnějších úseků této příměstské krajiny – většinou koridorů okolo potoků – nutně potřebuje nějakou oporu v legislativě. Po několika měsících příprav a tápání (první písemný námět z června 1976 mluví ještě o „ochranných krajinných pásmech“) bylo již vše jasné! Aktiv se pokusí pro tato území využít (poprvé v Praze a v městském celku vůbec) tehdy novou formu ochrany větších krajinných celků – formu „oblastí klidu“.

Oblasti klidu vznikaly po Čechách od poloviny sedmdesátých let podle metodiky zpracované ministerstvem kultury v roce 1973. Oblasti klidu byly chápány jako mezistupeň s výrazně rekreačním využitím mezi krajinou chráněnou a krajinou nechráněnou.

Dalších osm let mezi vznikem myšlenky a vyhlášením prvních oblastí klidu

Uhřetěveská obora – fragment lužního lesa v přírodním parku Říčanka (sasanka hajní).

v roce 1984 nelze podrobně popsat bez značného nároku na prostor. Šlo v Praze o něco úplně nového. Bylo nutné přesvědčit především představitele obvodu Prahy 10 a neméně i úředníky, pro které to vše byla pochopitelně práce navíc. Dosti kuriózní byla jednání na místních národních výborech. Bylo nutné rozptýlit obavy myslivců, zemědělců, lesníků a překonat i jisté politické bariéry. Velmi slušná odbornost Aktivu umožnila shromáždit dostatek přesvědčivých argumentů, takže z většiny, někdy komplikovaných, jednání jsme vycházeli vítězně.

Zmínky o oblastech klidu se dařilo pomalu vpašovat do oficiálních dokumentů Prahy 10. Velkým průlomem bylo schválení materiálu, který Aktiv připravil, v radě ONV Prahy 10 v listopadu 1978, kde zřízení oblastí klidu Říčanka a Botič – Milíčov bylo již výslovně odsouhlaseno. Tím momentem se aktivita přesunula z obvodu na město a začalo vše do jisté míry nanovo. Nové přesvědčování, vysvětlování a blýskání klik. Důkazem o složitosti postupu je fakt, že mezi tímto okamžikem a vyhlášením prvních oblastí klidu uplynulo ještě šest let. Největší problémy byly s právníky, kteří si nedokázali poradit s textem vyhlášky, která tenkrát existovala, tuším, v pěti variantách. Nicméně o tom, že se myšlenka ujala, již nemohlo být pochyb. Objevovaly se články v denním i odbor-

ném tisku, o oblastech klidu v Praze se mluvílo na různých konferencích atd... V materiálu s názvem „Koncepte státní ochrany přírody na obvodě Prahy 10 do roku 1990“, který byl schválen Radou ONV Prahy 10 roku 1981 a který je mimochodem dílem, za které se nemusíme stydět ani dnes, se objevuje ucelená představa o existenci oblastí klidu na obvodě jako specifické formy ochrany příměstské krajiny již s „plnou parádou“.

„Zlatým“ dnem v této cause byl 28. červen 1984. Ten den schválilo Plenární zasedání Národního výboru hl. m. Prahy první dvě oblasti klidu, Říčanku a Botič – Milíčov, a Československá televize odvysílala večer ve zprávách působivý vstup o oblastech klidu a jejich poslání. Všichni jsme měli blažený pocit vítězství. (O tom, jak vyhlášení těchto oblastí klidu předběhlo svou dobu, svědčí i skutečnost, že následných pět oblastí klidu v Praze bylo vyhlášeno až za dalších dlouhých šest let – již v nových časech – v listopadu 1990.)

Celopražská koncepce

Postupně se prosazovala myšlenka na síť oblastí klidu v celém hlavním městě. První vlašťovkou byla již zmínka v celopražské koncepci z roku 1979. 4. základní

Hamerský rybník na Botiči v přírodním parku Záběhlice – Hostivař.

organizace Českého svazu ochránců přírody v Praze 10 dostala v roce 1985 od tehdejšího Útvary hlavního architekta zakázku na zpracování návrhu celopražské sítě oblastí klidu. Za pomoci předních odborníků (dr. Strejček, dr. Ložek a další) se tohoto úkolu se ctí zhostila. Vytipovala další oblasti klidu v celé ploše hlavního města – na celkový počet deset. Návrh měl mapovou a textovou část a obsahoval m.j. i odborné zdůvodnění hranic a podrobné připomínky k budoucímu režimu. O kvalitě tohoto dokumentu svědčí skutečnost, že dnešní síť přírodních parků v hlavním městě co do počtu a plochy je téměř totožná s tehdy navrženou koncepcí.

A tak se dostáváme k poslední kapitole tohoto vzpomínání. Zákon 114/92 Sb. zavedl kategorii „přírodních parků“ jako jednu z oficiálních forem ochrany krajiny a převedl do této kategorie i všechny dosud vyhlášené „oblasti klidu“.

A to je konec!

Konec otevřený, protože nedávné projednávání územního plánu Prahy a dnešní kolotoč okolo změn tohoto „závazného“ dokumentu zcela nepokrytě odhalilo tu obrovskou horu nepochopení, která pražské přírodní parky stále zavaluje.

Takže vlastně začátek?! ☹

Autor byl obvodním konzervátorem státní ochrany přírody.

Kontakt – tel.: 602 255 443

Přírodní parky v Praze

* **Říčanka (1984, 408 ha)** – fragment původní zemědělské krajiny s řadou rybníků

* **Botič – Milíčov (1984, 824 ha)** – údolní nivy při soutoku Botiče a Pitkovičského potoka spolu s komplexem Milíčovského lesa a rybníků

* **Radotínsko – Chuchelský háj (1990, 1392 ha)** – krasové území s pestrá mozaikou společenstev a významnými geologickými lokalitami

* **Šárka – Lysolaje (1990, 1005 ha)** – pravděpodobně nejzachovalejší přírodní oblast Prahy, významná i historicky

* **Draháň – Troja (1990, 579 ha)** – vítavské údolí s areálem botanické a zoologické zahrady a s několika významnými archeologickými lokalitami

* **Hostivař – Záběhlice (1990, 423 ha)** – areál Hostivařského lesoparku s navazujícím přirozeným tokem Botiče

* **Rokytko (1990, 136 ha)** – fragment původní zemědělské krajiny s několika významnými architektonickými památkami

* **Modřanská rokle – Cholupice (1991, 1707 ha)** – fragment původní zemědělské krajiny, lemovaný morfologicky významnými zalesněnými roklami

* **Košíře – Motol (1991, 354 ha)** – komplex původních příměstských usedlostí a parků spolu s tabulovou horou Vidoule

* **Klánovice – Čihadla (1991, 2223 ha)** – rozsáhlý komplex Klánovických lesů a navazující údolí Rokytky s Počernickým rybníkem

* **Prokopské a Dalejské údolí (1993, 652 ha)** – krasové území s pestrá mozaikou společenstev a geologickými lokalitami, radícími se k nejvýznamnějším u nás

Idea okrašlovacích spolků a její odkaz dnešku

K stému výročí založení

Svazu českých okrašlovacích spolků v Království českém.

TEXT VOJTĚCH STORM

FOTO ARCHIV ČSOP VLAŠIM

Pátráme-li po původu okrašlovacích snah v novějších dějinách urbanismu, zjišťujeme, že souvisí s formováním teorie moderního města v období empirie na konci 18. a počátkem 19. století. Tehdy poprvé nastala možnost získání prostoru k uvolnění a rozšíření do té doby intenzivní a kompaktní městské zástavby rušením strategicky zbytečných středověkých a barokních opevnění. Součástí městského urbanismu se stávají měšťanské zahrady, alejové promenády, veřejně přístupné parky a cílem sváteční rekreace příroda v bezprostředním okolí měst. To, co bývalo zvykem vyšších vrstev v antice a opět v renesanci

„Okrašlování svého okolí jest přirozeností každého člověka...“ (Jan Urban Jarník)

českých zemí, stavbu nových silnic, zavádění anglických textilních strojů, pražské kanalizační sítě, ale i vysazování stromů, pěstování ovoce a zakládání parků. Roku 1804 otevřel veřejnosti v Praze Královskou oboru – Stromovku. Budoval vlastní zámecký park ve Veltrusích, zčásti jako okrasnou farmu, kde postavil i pavilon Přátelům venkova a zahrad.

Známější je jeho syn **Karel hrabě Chotek** (purkrabím 1826–1843), který byl velice úspěšným a zemi prospěšným administrátorem. Zasloužil se o dláždění a osvětlení ulic, zavedení železného vodovodního potrubí, vydal předpisy pro stavbu silnic a vysazování alejí, dával stavět pozoruhodné konstrukce řetězových mostů (v Praze, Žatci, Jaroměři a ve Strakoncích), založil sady na pražských hraběcích, na Petříně a parkovou úpravu Karlova náměstí. Zasloužil se o okrašlování lázeňských měst: Teplíc, Karlových Varů, Františkových a Mariánských Lázní. Byl ale i jedním z prvních, kdo pečoval o památky – dal opravit Karlštejn, v Praze Týnský chrám a Královský letohrádek. Roku 1829 byla pod jeho patronátem založena Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách. Roku 1833 vyšlo z jeho iniciativy nařízení, aby se ustavily komise, které by se staraly o zkrášlení měst a obcí. Vidíme, jak všestranné a vyrovnané bylo úsilí tohoto muže: hygiena, technická vybavenost, výsadba zeleně, parky, ochrana památek, ale i povznesení ekonomiky.

Okrašlovací spolky

Jak však industrializace pokračovala, podniky mohutněly a města procházela

stále bezohlednějšími přestavbami a asanacemi, vzniká ochránářství (jak přírodní tak památkové) v opoziční roli. Roku 1838 vyhlašuje hrabě Buquoy první rezervace u nás – Žofínský a Hojnovodský prales, r. 1858 kníže Schwarzenberg Boubínský prales. Roku 1850 je založena ve Vídni tzv. Zentralkommission – Ústřední komise pro zjišťování a zachování památek – a r. 1861 vzniká v Kutné Hoře první Okrašlovací spolek.

Roku 1904, kdy vznikl Svaz českých okrašlovacích spolků v Království českém, bylo už podobných spolků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 237, v roce 1913 již čtyři sta. Vznik Svazu inicioval vlastně laik, filolog, univerzitní profesor Dr. Jan Urban Jarník, dosud předseda Okrašlovacího spolku v Potštýně n./Orl. Ve stanovách se uvádělo nejen: *okrašlovat, zalesňovat a zvelebovat obce, ale i chránit přírodu, květenu, rostlinstvo a zvířenu jakož i geologické zvláštnosti, dbát o ochranu památek všeho*

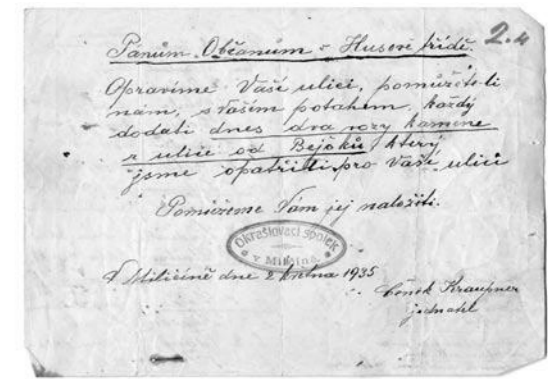

druhu, pečovat o záchranu rázovitosti vynikajících venkovských a městských stavebních tvarů, udržovati ladná jejich seskupení, raditi v záležitostech staveb a zařízení vůbec po stránce estetické, chránit lidové umění i se zřetelem k předmětům movitým a pečovat o zachování zvláštností místopisných, a nakonec pečovat o zlepšení komunikací, veřejného zdravotnictví a čistoty a podporovat tak turistický ruch a pobyty v letní sezóně. Věru program nad lidské síly.

Téhož roku 1904 zakládá Svaz **Krásu našeho domova**, jako jediný český ilu-

stovaný měsíčník pro estetickou výchovu. Zpočátku v něm publikovali i památkáři, členové Společnosti přátel starožitností českých (zal. 1888) a Klubu za starou Prahu (zal. 1900). Ve výběrech Svazu působili známí architekti O. Novotný, J. Kotěra, J. Sakař, Vl. Zákrejs, P. Janák, památkáři Zd. Wirth, L. Jeřábek, A. Cechner a jiní. Přesně v téže době vzniká v Anglii hnutí zahradních měst (Letchworth, Welwyn), záhy působící i u nás.

Svaz, roku 1920 přejmenovaný na Svaz spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, i jeho časopis *Krása našeho domova*, přežil jako jeden z mála nacistickou okupací. V září 1951 se však konala v Malostranské besedě v Praze poslední valná hromada s tím, že jeho úkoly ve změnách podmínek přebírá veřejná správa a ochránářské prvky mají přejít do masových organizací. Svaz a jeho okrašlovací spolky vykonaly za 47 let existence ve městech i městečkách dílo, které je dodnes zřetelné. Zvláště nezanikla idea

„Opravíme Vaši ulici, pomůžete-li nám dodat každý dva vozy kamene...“ (okrašlovací spolek v Miličíně)

nosti. Nejen u nás, ale v celé Evropě se obytná funkce z měst poznenáhlu přesouvá na venkov, který plošně devastuje. Modernistický ideál měst tonoucích v zeleni se stal formalitou. Zeleň je sice sledovanou urbanistickou položkou, ale už dávno není kompoziční osnovou a rozumí se jí stále menší a zpravidla jinak nevyužitelná plocha. Trávník a místo pro stromy jsou přílišným přepychem ve srovnání s rozšiřováním komunikací, parkovišť a spletej podzemních sítí nebo vůbec se „zhodnocením“ ploch jako stavebních pozemků.

Zdálo by se, že to jsou jen vynucené potřeby civilizačního vývoje, jakási daň za pohodlí a pokrok, kdybychom nebyli svědky i obecné změny názoru na vegetaci, soliterní stromy a aleje. Městský vzduch už dávno neosvobozuje, jak tvrdilo staré německé úsloví. Stromy se kácí nejen okolo silnic, ale i na veřejných prostranstvích, náměstích, návších a zákoutích, na hrázích rybníků. Najednou překáží, stíní, padá z nich listí a jsou nebezpečím pro rychlou jízdu. Jakoby se změnila mentalita lidí, moderní člověk, který chce žít „naplno“, nesedává už v tichu pod lipou. Neprochází jako poutník pěšky po zapomenutých cestách krajinou, ale co nejrychleji zkracuje vzdálenosti autem.

Okrašlovací spolky byly vždycky hnutí občanským. Dnes už opět pod tímto názvem vznikají (v databázi ČSOP je jich už přes dvacet), vedle množství podobných sdružení, která působí v nejrůznějších lokalitách a obcích, s vědomím významu životních hodnot zakotvených v přírodě. Bez nich je každý civilizační pokrok bezcenný a zavádějící.

Autor je architekt krajinář

FOTO: KAREL KRÍŽ

Jedna z našich nejohroženějších dřevin – zimozeleň okoličnatá.

Ohrožené druhy dřevin

V druhé polovině minulého (dvacátého) století bylo vyhubeno na území České republiky 12 druhů dřevin, 55 druhů je ohroženo (z toho 23 druhů kriticky a 15 druhů silně) a dalších více jak 20 druhů je na ústupu.

TEXT KAREL KRÍŽ

místech jeho počet snížit až na hranici přežití.

Zimozeleň okoličnatá má navíc ještě jednu vlastnost, která pravděpodobně přispěla k jeho masovému mizení a prozatím znemožňuje i jeho pěstování a následnou reintrodukcí. Jedná se o endomykorrhizu neboli závislost na specifických houbách. V České republice se zimozeleň řadí do kategorie kriticky ohrožených druhů a je jedním z nejvíce ohrožených druhů v celé Evropě. Paradoxem je fakt, že ačkoliv se jedná o druh, který v Evropské unii již téměř vyhynul, nepodařilo se ho prosadit mezi druhy chráněné v rámci programu Natura 2000.

Začalo to jilmem

Český svaz ochránců přírody se problematikou ohrožených druhů dřevin zabývá od svého vzniku. Asi nejznámějším a nejmasovějším programem na záchranu dřevin v rámci Svazu se v druhé polovině osmdesátých let stala evidence a následná záchrana jilmů, která u některých základních organizací probíhá dodnes. Celosvazový program „Záchrana ohrožených druhů dřevin“ na program záchranu jilmů v roce 1998 navázal a rozšířil ho i na ostatní ohrožené dřeviny.

Většina realizovaných projektů je víceletých a jejich cílem je záchrana druhu na konkrétní lokalitě. Projekty lze rozdělit do několika etap:

Mapování lokalit výskytu je prvotním předpokladem záchranu druhu. Zjišťuje se při něm současný stav populace a její ohrožení. Na základě jeho výsledků je možné stanovit další postup záchranu. V letošním roce na něj byla zpracována jednotná metodika.

Záchranné pěstování slouží k posílení stávajících populací nebo k založení nových. Metody jsou různé a vycházejí především z ověřených postupů a praktických zkušeností jednotlivých realizá-

torů. Při výsadbách jsou pak vypěstované sazenice vysazeny na místo určení.

V případě druhů, u kterých hrozí vyhubení, nebo v případě nezastavitelného zániku lokality jsou zakládány klonové archivy. V archivu jsou depopulovány jednotlivé klony, které mohou být následně použity k návratu druhu do přírody. Hlavním smyslem je zachování co největší genetické variability.

Několik zajímavých projektů

Projekt ZO ČSOP Vlašim se zabývá zachováním genofondu vrby plazivé. Vrba plazivá patří mezi ohrožené druhy vrb, které díky melioracím vlhkých luk z krajiny téměř vymizely. Na základě literárních podkladů a místních znalostí jsou postupně prověřovány její známé lokality na Podblanicku. Během čtyř let byla potvrzena jedna historická lokalita a nalezena jedna lokalita nová, dosud nepublikovaná. Zároveň bylo při průzkumu vytipováno 5 lokalit vhodných pro introdukcí druhu. Ze současných keřů bylo odebráno 200 ks řízků, vypěstovány obalované sazenice a vrba byla na všech pěti vybraných místech vysazena.

ZO ČSOP Nové Hrady se zabývá již od roku 1993 záchranou jilmu drsnolistého. Její členové ve spolupráci s místními lesníky mapují jilmu na území Novohradských hor a prosazují jejich ochranu. ZO se rovněž podílela na vzniku semenného sadu, který zde v osmdesátých letech založil tehdejší lesní závod. Semenný sad, ve kterém je soustředěno 940 stromů 41 klonů z Novohradských hor a jižní části Šumavy se stal zdrojem osiva pro výsadby jilmů pro lesníky a ochránce přírody v celé oblasti. Jenom ZO ČSOP Nové hrady jich za tu dobu vysadila více jak 5000 ks.

Druhým rokem provádí ZO ČSOP Alter Meles mapování endemického jeřábu manětinského na Chlumské hoře. Jeřáb, který je ohrožen především intenzivním lesním hospodařením a jehož přirozené množení je téměř znemožněno kvůli silnému tlaku zvěře, postupně mizí. Součástí projektu je proto i sběr semen, pěstování sazenic a jejich následná výsadba zpět na Chlumskou horu.

Hlavními donátory programu jsou MŽP ČR a Lesy České republiky, s.p.

Autor je odborným garantem programu „Ohrožené druhy dřevin“.

Kontakt – tel.: 777 800 458, e-mail: karel@csop.cz

FOTO: JAKUB VRNÁK

Seznam druhů dřevin, které jsou na území České republiky ohroženy

tučně výtiskované druhy jsou chráněny podle zákona 114/1992 Sb.

- borovice kleč (*Pinus mugo*)
  - borovice blatka (*Pinus rotundata*)
  - jedle bělokorá (*Abies alba*)
  - jalovec obecný pravý (*Juniperus communis* subsp. *communis*)
  - **jalovec obecný nízký (*Juniperus communis* subsp. *alpina*)**
  - **tis obecný (*Taxus baccata*)**
  - dříšťal obecný (*Berberis vulgaris*)
  - jilm habrolistý (*Ulmus minor*)
  - jilm horský (*Ulmus glabra*)
  - jilm vaz (*Ulmus laevis*)
  - dub cer (*Quercus cerris*)
  - dub žlutavý (*Quercus dalechampii*)
  - dub mnohoplodý (*Quercus polycarpa*)
  - dub balkánský (uherský) (*Quercus frainetto*)
  - **dub pyřířítý (šípák) (*Quercus pubescens*)**
  - dub jadranský (*Quercus virgiliana*)
  - břiza tmavá (*Betula obscura*)
  - břiza pyřířítá (*Betula pubescens*)
  - břiza karpatská (*Betula carpatica*)
  - břiza ojcovská (*Betula oycoviensis*)
  - břiza nízká (*Betula humilis*)
  - **břiza trpasličí (zakrslá) (*Betula nana*)**
  - olše (křestice) zelená (*Dusckia alnobetula*)
  - vrba pětimužná (*Salix pentandra*)
  - vrba lýkocová (*Salix daphnoides*)
  - vrba šedá (hlošinová) (*Salix eleagnos*)
  - vrba slezká (*Salix silesiaca*)
  - **vrba velkolistá (*Salix appendiculata*)**
  - **vrba černající (*Salix nigricans*)**
  - vrba trojmužná různobarvá (*Salix triandra* subsp. *discolor*)
  - **vrba plazivá (*Salix repens*)**
  - vrba rozmarýnolistá (*Salix rosmarinifolia*)
  - **vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*)**
  - vrba hrotolistá (šípová) svěží (*Salix hastata* subsp. *vegeta*)
  - **vrba dvoubarvá (*Salix bicolor*)**
  - **vrba laponská (*Salix lapponum*)**
  - **vrba bylinná (*Salix herbacea*)**
  - topol černý (*Populus nigra*)
  - vřesovec čtyřřadý (*Erica tetralix*)
  - **vřesovec pleťový (*Erica herbacea*)**
  - **rojovník bahenní (*Ledum palustre*)**
  - medvědice lékařská (*Arctostaphylos uva-ursi*)
  - kyhanka sivolistá (*Andromeda polyfolia*)
  - borůvka bažinná (*Vaccinium uliginosum*)
  - klikva maloploďá (*Oxycoccus microcarpus*)
  - **zimozeleň okoličnatý (*Chimaphila umbellata*)**
  - šicha oboupohlavná (*Empetrum hermaphroditum*)
  - šicha černající (*Empetrum nigrum*)
  - lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*)
  - **lýkovec vonný (*Daphne cneorum*)**
  - rybíz (meruzalka) skalní (*Ribes petraeum*)
  - třešeň ptačí (*Cerasus avium*)
  - střemcha obecná skalní (*Padus avium* subsp. *borealis*)
  - mahalebka obecná Simonkaiova (*Padellus mahaleb* subsp. *simonkaioi*)
  - **mandloň nízká (*Amygdalus nana*)**
  - hrušeň polnička (*Pyrus pyraeaster*)
  - jablono lesní (*Malus sylvestris*)
  - jeřáb břek (*Sorbus torminalis*)
  - jeřáb muk (*Sorbus aria*)
  - jeřáb dunajský (*Sorbus danubialis*)
  - **jeřáb český (*Sorbus bohemica*)**
  - jeřáb krasový (*Sorbus eximia*)
  - **jeřáb sudetský (*Sorbus sudetica*)**
  - jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica*)
  - jeřáb manětinský (*Sorbus rhodantera*)
  - skalník černoploďý (*Cotoneaster melanocarpus*)
  - růže bedníkoklistá (*Rosa pimpinellifolia*)
  - růže májová (*Rosa majalis*)
  - růže převíslá (*Rosa pendulina*)
  - růže keltská (*Rosa galica*)
  - růže plazivá (*Rosa arvensis*)
  - růže malokvětá (*Rosa micrantha*)
  - čilimník nízký (*Chamaecystis supinus*)
  - čilimník rakouský (*Chamaecystis austriacus*)
  - čilimník bílý (*Chamaecystis albus*)
  - čilimník zelenavý (*Chamaecystis virescens*)
  - kručinkovec poléhavý (*Coroanthamnus procumbens*)
  - kručinka chlupatá (*Genista pilosa*)
  - **kručinečka křídlatá (*Genistella sagittalis*)**
  - klokoč zpeřený (*Staphylea pinnata*)
  - **zimostrázek alpský (nízký) (*Polygaloides chamaebuxus*)**
  - svída jižní (*Swida australis*)
  - svída uherská (*Swida hungarica*)
  - **dřín jarní (obecný) (*Cornus mas*)**
  - brslen bradavičnatý (*Euonymus verrucosus*)
  - řešetlák počistivý (*Rhamnus cathartica*)
  - zimozeleň severní (*Linnaea borealis*)
  - kalina obecná (*Viburnum opulus*)
  - kalina tušalaj (*Viburnum lantana*)
- (v seznamu chybí rody hloh a meruzalka, kde není ujasněno druhové názvosloví)

FOTO: ZO ČSOP ALTER MELES

Ošetřování stromů přínosy a rizika

Disciplína ošetřování okrasných stromů, arboristika, je v rámci České republiky oborem s relativně dlouhou tradicí.

TEXT A FOTO JAROSLAV KOLAŘÍK

Vzrostlé stromy vždy vzbuzovaly zájem i obavy. Byly (a jsou stále) chápány na jedné straně jako živé připomínky historie, dárci stínu a ochránci obydlí před úderem blesku, ale na straně druhé vzbuzují obavy z vyvrácení či odlovení části koruny.

Stromy a lidé

Vztah lidí ke stromům se dosud nevymanil z nejrůznějších extrémních poloh – na jedné straně z nekritického obdivu a snah o jejich zachování „za každou cenu“, a na straně druhé z polohy nesnášenlivosti a neschopnosti akceptování ani základních fyziologických projevů (např. opadu listů).

Jako je tomu v mnoha situacích, i v případě vztahu lidí a stromů žádný z extrémních přístupů není přínosem. Pro vybudování rovnovážné pozice stromu v prostředí obývaném lidmi je nutné jak chápat a respektovat jeho základní životní procesy a potřeby, tak i umět rozeznat stav, kdy jeho zachování z určitých důvodů již není možné. Je třeba pochopit, že strom je součástí majetku (ať už osobního nebo obecného) a jako každá součást majetku vyžaduje pravidelnou a kvalitní péči a kontrolu. Při respektování tohoto postoje jsou pak stromy schopné nabídnout pozitivní ovlivnění životního prostředí lidí na několik generací.

Proč pečovat o stromy

Péče o vzrostlé stromy je nutná ze tří základních důvodů: zajištění jejich provozní bezpečnosti, redukce rozměrů koruny a sanitární důvody.

Jako *provozně bezpečný* chápeme strom, který svou existencí na daném místě za standardních podmínek neohrožuje majetek ani osoby pohybující se v jeho okolí. Tento parametr je závislý jednak na stavu nosných prvků stromu (kořeny, kmen, větve), jednak na přítomnosti „cílů“ (tedy objektů, které by mohl svým eventuálním selháním ohrozit) v jeho okolí. Pro hodnocení provozní bezpečnosti stromů se v našich podmínkách používá řada jak vizuálních, tak i přístrojových metod. Pro stabilizaci některých defektů je možné využít postupy instalace bezpečnostních vazeb.

Redukce korun zahrnuje jak zásahy pouze rámcově řešící lokální problémy v rámci koruny (např. větve zasahující do oken apod.), tak i postupy značného rozsahu, označované jako tvarovací řezy.

Pod *sanitární důvody* zahrnujeme obecně omezování vlivu škůdců a chorob. Pokud se nejedná o extrémní případ výskytu karanténní choroby, využívají se pro účely omezování vlivů škůdců a chorob především zásahy označované jako konzervační ošetření stromů.

V následujícím textu se zaměříme na přínosy a limitující rizika tří hlavních skupin zásahů – řezu stromů, stabilizaci korun a konzervačních ošetření dutin.

Tlaková vidlice – v tomto místě hrozí rozlomení koruny (viz vlevo). Zabránit mu lze instalací vhodné bezpečnostní vazby, jak je vidět na následující straně.

Řez stromů

Jedná se v podstatě o základní opatření, kterým je možné pozitivně ovlivňovat všechny tři výše popsané skupiny problémů. Především u druhů stromů dorůstajících v dospělosti velkých rozměrů je nutné pravidelně opakovat řez v intervalu nepřesahujícím v mládí 5 a ve středním věku cca 10 let. V případě speciálních řezů (např. u tvarovaných stromů) musí být tento interval podstatně zkrácen – často na 1 až 2 roky.

U řezu stromů platí tři hlavní zásady:

Vznikající poranění musí být co nejmenší – protože při odstranění větví vznikají rány, které mohou být následně infikovány některou ze dřevokazných hub, nesmí jejich velikost dosáhnout rozměrů, kdy by byly obnaženy fyziologicky málo aktivní vrstvy dřeva. V opačném případě vznikají postupem času v místech ran rozsáhlé dutiny, a v důsledku postupu infekce ve kmeni a kosterních větvích může dojít k destabilizaci koruny.

Nesmí docházet ke vzniku nerovnováhy mezi hmotou kořenů a listového aparátu – strom je živá bytost, která může fungovat pouze v případě, že je dosaženo rovnováhy. V dané souvislosti se jedná o rovnováhu mezi hmotou příjmových kořenů (zásobujících strom vodou a minerálními živinami) a hmotou listového aparátu (zajišťujícího přísun energie procesem fotosyntézy). Pokud je jedna z těchto částí zásadně ovlivněna, automaticky dochází k oslabení nebo odumření části opacné. V případě silných redukcí korun tak dochází k odu-

mření a následné infikaci kořenového systému, což v průběhu času může vést buď k odumření nebo k vyvrácení stromu.

Řez musí probíhat pravidelně a stále – často až neřešitelné problémy vznikají v případě, že je podceňena koncepce péče. U stromů je možné pravidelným a dlouhotrvajícím přístupem docílit téměř libovolného tvarování – ovšem daný typ péče musí být realizovaný pravidelně po dobu mnoha let, často i desetiletí.

Tvarované koruny – pro a proti

Zajímavou oblastí řezu stromů je tvarování korun. V mnoha částech světa se stromy s tvarovanými korunami staly nedílnou součástí vzhledu měst (např. tvarované platany na jihu Německa a ve Francii). I v našich podmínkách se často setkáváme s tvarovanými stromy, především v zámeckých parcích či lázeňských kolonádách.

Pro stromy nepředstavuje pravidelné tvarování zásadní problém při dodržení podmínky, že k zahájení tohoto typu řezu dojde v mládí stromu (cca do 30 let jeho věku) a že jsou redukce sekundárních výhonů prováděny pravidelně, v co nejkratším intervalu (1 až 3 roky, v případě posouvání místa tvarování i déle). Tvarované stromy mají v důsledku minimálních rozměrů koruny mnohem menší požadavky na kvalitu stanovištních podmínek, množství disponibilní vody a díky nízké náporové ploše větru a nízké hmotnosti koruny je ohrožení provozní bezpečnosti okolí těmito jedinci naprostou výjimkou.

Na straně druhé ovšem častý interval opakování těchto řezů znamená i pravidelné vynakládání finančních prostředků. Nelze přehlédnout fakt, že redukováné koruny mohou (především v zimním období) na část obyvatel působit depresivním dojmem. Naprosto zásadní problém nastává v okamžiku, kdy správce u původně tvarovaných stromů odmítne či zapomene další zásahy realizovat. Sekundární výhony nejsou v důsledku disproporce mezi tloušťkovými přírůsty „hlav“ a větví kvalitně zakotvené, a navíc ve velkém množství případů nasedají na již v minulosti infikovanou strukturu kosterních větví. Dochází tak ke vzniku korun, tvořených přerostlými sekundárními výhony, které sice na první pohled působí kompaktním dojmem,

Metodika ČSOP č. 5 – Kolařík a kol.: Péče o dřeviny rostoucí mimo les I. (rozdávající podrobně téma tohoto článku – tedy praktickou údržbu stromů) vyšla v loňském roce. Publikace byla rozeslána mimo jiné na všechny pověřené obce, správy CHKO a další orgány ochrany přírody (a samozřejmě též všem základním organizacím ČSOP). Pro vážné zájemce je ještě několik svazků k dispozici v Kanceláři ÚVR ČSOP.

Metodika ČSOP č. 6 – Kolařík a kol.: Péče o dřeviny rostoucí mimo les II. (zaměřená především na oceňování a posuzování zdravotního stavu stromů) vyjde koncem letošního roku.

V Česku existuje přes 350 naučných stezek a jejich počet neustále narůstá. Jde o zdánlivě jednoduchou formu přiblížení určitého místa jeho návštěvníkům. Navíc je vytvoření naučné stezky zcela konkrétním výstupem, dobře srozumitelným všem dárcům počínaje ministerstvy a konče místními podnikateli. Vytvořit naučnou stezku, z které by si návštěvníci něco zapamatovali a která by v nich zanechala nějaký hlubší dojem, není ovšem zdaleka tak jednoduché, jak se na první pohled může zdát.

Nejde totiž ani tak o to, jaký materiál pro výrobu použijeme, jak velké panely uděláme a kolik jich bude. Zcela zásadní věcí dobře připravené interpretace místa je myšlenka, kterou chceme návštěvníkovi sdělit. Myšlenka, úhel pohledu nebo-li téma interpretace pak teprve ovlivňuje formu, kterou použijeme k oslovení návštěvníka.

Naučné stezky a interpretace

TEXT TOMÁŠ RŮŽIČKA

.....
 které laik příliš nerozumí a odborník se nedoví nic nového. Zlaté pravidlo psané interpretace je: „Nehleď na stáří vaší cílové skupiny, používejte slovní zásobu desetiletého dítěte.“ Ale nejde pouze o vyjadřovací prostředky.

Interpretace je cesta, jak pomoci ostatním lidem ocenit něco, o čem jste

Zde předložený text navazuje na povídání o naučných stezkách, započaté v minulém čísle.

Jistě většina z vás má s naučnými stezkami nějaké zajímavé zkušenosti – ať už jako jejich autor nebo jako návštěvník. Třeba máte na věc jiný pohled, než zde byl prezentován. Podělte se o něj s námi!

.....
 myšlenku. Nemá smysl se snažit vysvětlovat všechny souvislosti a detaily našeho území (od toho je třeba tištěný průvodce či jiná literatura, na kterou má čtenář dostatek času a otevře ji, když má zrovna chuť a klid). Návštěvník nepřijel, aby se učil. Přijel, aby si odpočinul a něco zajímavého viděl. Naše naučná stezka pak musí zaujmout nějakým nápadem či neobvyklým úhlem pohledu na určité téma (problém, místo). Přeci jenom se snažíme narušit lidskou pohodlnost (proč bych si měl něco číst?) a soutěžíme s vymoženostmi současného světa jako je mobilní telefon, všudypřítomná reklama a rychlý a povrchní životní styl.

Na květnaté louce bohaté na výskyt různých druhů rostlin se můžeme například zaměřit na skutečnost, že různé rostliny používají pro své opylení různé strategie. Nemluvíme tedy o bohatosti druhů jako takové, neklademe důraz na různé čeledi, ani nemluvíme o údržbě těchto luk (i když bychom samozřejmě mohli mluvit o každém z těchto námětů, pokud by to bylo naše zvolené téma!).

Jiným tématem může být boj o přežití rostlin na hřebenech Jeseníků. Přirovnání našeho pochodu proti větru, který nám bere síly, s podmínkami pro život rostlin, které čelí těmto krutým podmínkám každý den, zcela jistě turistu osloví.

Pak si i všimne a zapamatuje si, proč na hřebenech hor rostou rostliny těsně při zemi.

Když si z celé naší naučné stezky návštěvník zapamatuje, že každá rostlina volí jinou strategii pro své opylení nebo proč na hřebenech hor rostou jen nízké rostliny, měla naše práce smysl. Není to málo. Jaký dojem si většina návštěvníků odváží z Prahy? Asi že z Karlova mostu je nádherný výhled na Hradčany nebo že zde žil Franz Kafka. Jen málokdo se bude se svými přáteli dělit o nabyté poznatky z vývoje židovské čtvrti od 19. století. I u interpretace platí, že méně znamená více.

Není panel jako panel

Naučnou stezku bez svíse umístěných panelů většinou na dvou dřevěných kůlech si dnes nedovedeme představit. Je škoda, že si autoři nelámou více hlavu s tím, jak návštěvníkovi dané území v terénu přiblížit. Existuje řada jiných technických způsobů, jak naší interpretaci

umístit. Asi nejvíce se nabízí umístění panelu pod určitým úhlem – trochu jako řečnický pultík. Tento způsob má tu výhodu, že v místech dalekého rozhledu minimálně narušuje pohled do krajiny.

Jinou možností může být umístění krátkého textu nebo obrázků na výklopnou tabulku, která se dá vysunout z kůlu. Tento způsob v sobě skrývá určitý prvek objevitelství a je vhodný především pro děti.

Interpretovat dané místo lze i jinak než umístěním informace. Interpretace může použít k působení na pocity návštěvníka i různé umělecky ztvárněné prvky. Umístění mozaiky u informačního centra vyobrazující typické živočichy daného místa je mnohem působivější než panel s výčtem druhů a jejich vyobrazením. Úryvky z básní nebo citáty, které se vztahují k určitému místu, jsou jistě působivější než pouhá informace o tom, že v těch a těch letech tu žil a tvořil Známý Umělec.

Na hřebenech Javorníků je vytvořena bezpanelová naučná stezka, na které jsou malými kameny s reliéfem vyznačena jednotlivá zastavení. Popis k zastávkám nalezne turista v tištěném průvodci, který je k dispozici v informačních centrech v obcích pod hřebem. Celý systém je doplněn informačními panely v jednotlivých obcích.

Panel tedy není jedinou možností. Samozřejmě vždy musíme vycházet z místních

podmínek, možností a fantazie tvůrců. Ale vždy stojí zato se pokusit být originální.

Jak na to?

Na každé interpretaci by se měla podílet různorodá skupina lidí, z různých oborů a zájmových skupin. I při tvorbě čisté přírodovědné interpretace je dobré mít v přípravě skupině i laiky (hlavně pro ně totiž interpretaci děláme, ne?) a především majitele pozemku a všechny jeho uživatele. Když máme tuto skupinu vytvořenu, můžeme začít s plánováním interpretace. Základním motem naší práce by mělo být: hlavně nic neuspěchat a všechny nápady dostatečně diskutovat a vyhodnocovat.

Podrobný návod, jak připravit dobrou interpretaci, jak postupovat při tvorbě plánu interpretace a různé příkla-

Základní pravidla při tvorbě panelu naučné stezky

- maximálně 200 slov na jeden panel
- minimální výška písma je 8 mm
- text rozdělíte do bloků nebo odstavců po 50 slovech
- využijte nadpisy pro upoutání pozornosti
- maximálně dvě až tři myšlenky shrnuté do jasného tématu
- zvýrazněte hlavní myšlenky
- buďte opatrní při použití bílého pozadí – za jasného počasí příliš září a špatně se čte
- ilustrace použijte pro znázornění věcí, které nelze vidět, nejsou zřejmé nebo dnes vypadají jinak
- z map vypusťte nepodstatné detaily

FOTO: TOMÁŠ RŮŽIČKA

Co je interpretace?

V předešlém odstavci jsem použil celkem neobvyklé slovo – interpretace. Znamená vlastně prezentaci či přiblížení určitého místa, příběhu nebo události. Interpretace není pouhé předávání informací. Jistě znáte naučné stezky, na kterých se jednotlivé panely věnují nejdříve rostlinám, pak stromům, ptákům, obojživelníkům a poslední panel je třeba o motýlech. Každý panel obsahuje výčet druhů, které se na lokalitě vyskytují, eventuálně hovoří o tom, do jaké třídy patří, že se jedná o glaciální relikvium nebo má xerothermní typ rozšíření apod. Dobře myšlená naučná stezka je pak spíše odbornou prezentací,

přesvědčení, že si zaslouží jejich pozornost. Zakladatel interpretace Freeman Tilden definoval interpretaci jako „činnost odhalující návštěvníkům, kteří po této službě touží, něco z krásy a kouzla, inspirace a duchovního obsahu, jež leží za tím, co návštěvník může sám vnímat svými smysly“.

Jaké téma?

Již v úvodu jsme mluvili o důležitosti výběru hlavního tématu pro naši interpretaci. Téma by mělo vyjadřovat hlavní myšlenku, kterou chceme, aby si návštěvník pamatoval, až odjede zpět domů. Ano, skutečně pouze jednu

FOTO: JAN MORAVEC

Tak a je tu podzim. Sluníčko se sice přes den ještě snaží – ranní jinovatka ale jasně ukazuje, co bude dál: bude zima, bude mráz... Živočiškové i rostliny se musí na zimu pořádně připravit, aby se jim podařilo přežít do příštího jara. Víš, jak to dělají?

Připravili jsme pro tebe několik úkolů. Když je správně vyluštíš, dozvíš se pár střípků z toho, co se na podzim a v zimě v přírodě děje. Když si nebudeš vědět rady, poradí ti táta nebo máma. A kdybyste si snad spolu lámali hlavy moc dlouho, otočte stránku vzhůru nohama.

Přejeme Ti pěkné luštění, Mauta a Sova

Střípky nejen z přírody pro děti

Barvy podzimu

Při podzimních procházkách lesem nebo parkem jsi jistě viděl spoustu krásně zbarvených listů. Namaluj a pošli nám ten, který se ti nejvíce líbil. Autorům třech nejkrásnějších obrázků pošleme malý dáreček. Svůj výtvar pošli na adresu: CDM ČSOP, poštovní přihrádka 447, 111 21 Praha 1, a na obálku napiš „Barvy podzimu“. Vybírat budeme z obrázků, které dorazí do konce prosince 2004.

Co dělá šnek v zimě?

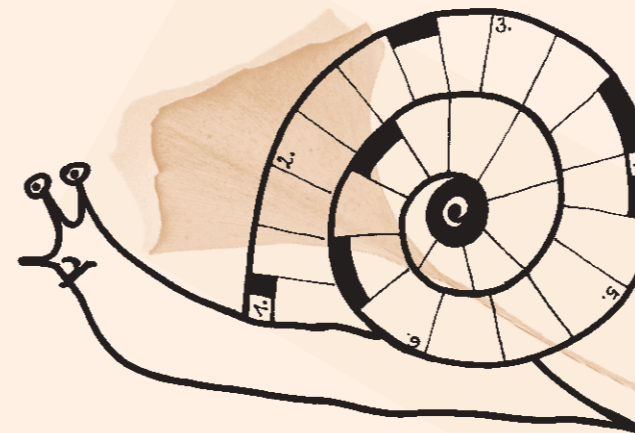
Zatím jsme psali jen o ptáčích a savcích. Jak ale překonávají zimu třeba hlemýždi? Ti zalezou hluboko do své ulity a uzavrou ji vápenitým ..... (tajenka).

To brání vysychání a chrání je i před zimou. Když nastane na jaře teplo a vlhko, probourají se hlemýždi ven.

Pomůcka při vyplnění: Poslední dvě písmena jednoho slova jsou vždy počátkem slova následujícího. Písmena tajenky jsou zvýrazněna tmavým pruhem v horní části políčka.

Příklad: krabiCEdule (krabice/cedule).

1. naše vodní šelma .....
2. předmět na pověšení šatů .....
3. domácí zvíře .....
4. ryba .....
5. vepř .....
6. chudobka .....

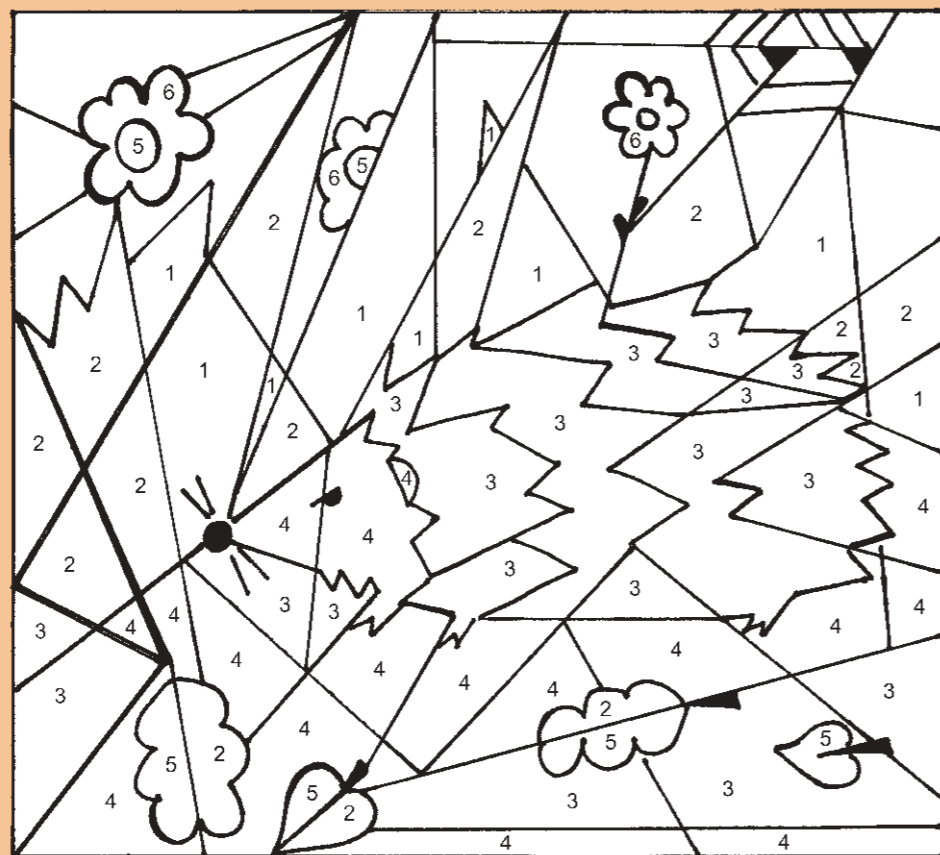

Kdo je to?

Z obrázků ho znají i úplně malé děti, ale ty si někdy myslíš, že jeho největší pochoutkou jsou jablka a hrušky. Tak to ale není, protože tohle zvíře si pochutná na žížalách, larvách, nepohrdne ani žabkou nebo myškou. Žije v zahradách, na okrajích lesů i v městských parcích. Vidět a hlavně slyšet (hlasitě dupe) ho můžeš večer, kdy začíná být aktivní. Na zimu se ukládá k dlouhému a hlubokému spánku. Aby přežil zimu, musí se pořádně vykrmit a musí vážit alespoň 500 gramů. Ty menší si často berou lidé domů, kde je dokrmí nebo je rovnou u sebe nechají přezimovat.

Vybarvi obrázek podle návodu:

Prázdné políčko – modrá	4 – hnědá
1 – světle zelená	5 – žlutá
2 – tmavě zelená	6 – červená
3 – šedá	

Jak cestují semena?

Na podzim dozrávají jablka, hrušky, šípky a spousta jiných plodů, které jsou plné semen. Ze semínek na jaře vyrostou nové rostliny. Rostliny se snaží rozšířit svá semena do co největší vzdálenosti, ale protože neumějí chodit jako zvířata, musejí využívat různé triky.

Některá semena si pořídila padáčky na cestování vzduchem, jiná se plaví po vodě. Některé rostliny využívají k rozšiřování zvířata, kterým se jejich plody přichytí na kožích nebo se jimi nechají sníst a počkají, kde je vytrousí. Nejjednodušší je využití zemské tíže – plod spadne na zem a sám se vlastní vahou odkutálí dost daleko.

K jakým stromům patří plody na obrázku? Jak se dostávají na nové stanoviště?

- 1/ Olše – roste u vody a semínka na ni padají. Voda je pak odnese na místo, kde mohou vyklíčit.
- 2/ Javor – má křídélka, která se roztočí závanem větru – tak se semena dostanou daleko od mateřského stromu.
- 3/ Jírovec – plody kaštanů jsou dost těžké – veze se kutálejí ze svahu a mohou vyklíčit dost daleko.
- 4/ Dub – jeho plody roznášejí zvířata a ptáci – někdy tak,

že si dělají skryše na které zapomenou, jindy je sojka neudrží v zobáku, protože nejsou úplně malé... Roste-li strom ve svahu, plod se kutálí na nové stanoviště sám.

- 5/ Lípa – křídélko jejího plodu se zdá malé, ale když se do něj opře vítr, snadno ho odnese.
- 6/ Habr – i tento plod má křídélko – od mateřského stromu jej odnese vítr.
- 7/ Tis – jehličnatý strom, který je celý jedovatý. Jedinou nejedovatou částí je červený míšek, který je lákavou pochoutkou pro některé ptáky. Spolu s ním sezobnou i semeno, které potom někde vytrousí.

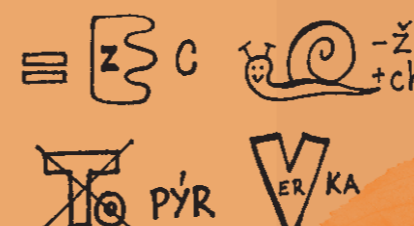

Správné řešení: Jak cestují plody? 1G, 2E, 3C, 4B, 5D, 6F, 7A. Dlouhá cesta za teplem – slavní, ostříž, torýs, duňka, tuňák, pěníce, včelojed. Kdo může zimu prospat? Jezevce, veverka, pích, netopýr. Kdo je to? Ježek. Co dělá šnek v zimě? Vlékem. Kdo tudy šel? C pes, A divoké prase, B zajíc.

Zimní spáči

Spoustě lidí by se to líbilo, na podzim se pořádně napucnout a pak zalézt do pelíšku a spát a spát a spát. Probudit se až na jaře, až bude sluníčko příjemně šimrat. Ale to by lidi přišli o Vánoce, možná proto to tak nedělají... Ale zvířata Vánoce neslaví, a tak některá z nich zimu klidně prospí. Najdeš v následujících rébusech čtyři naše savce? Co v zimě dělají?

- 1/ Na podzim se pěkně vykrmí lesními plody, ale i hmyzem a třeba i myši. Pak spí v hluboké noře. Jeho spánek ale není nepřetržitý, vždy po několika dnech se budí.
- 2/ V zimě se živí semínky z šišek a navíc si udělala zásoby potravy. Oříšky, žaludy, bukvice – to vše se najde v jejich skrýších.
- 3/ To je opravdový zimní spáč! Omotá okolo sebe huňatý ocásek a chrupe až do jara. Aby mu nebylo chladno, někdy jich zimuje i několik pohromadě.
- 4/ Spí opravdovým zimním spánkem – když ho někdo probudí, může i zemřít, protože každé vzbuzení mu ubírá nashromážděnou energii. Zimuje často ve velkých skupinách – koloniích.

Kdo tudy šel?

Až půjdeš v zimě do přírody a bude sníh, uvidíš na zemi spoustu stop. Poznáš, která zvířata tudy prošla před tebou? Projdeš-li bludištěm, zjistíš, komu které stopy patří.

Jak vznikala ČSOP

Přiznávám, že při pokusu sestavit z kusých archivních dokumentů a ze vzpomínek pamětníků události kolem vzniku Svazu si připadám jako archeolog, skládající z úlomků střepů a kostí nějakou pravěkou kulturu. Přestože 25 let není mnoho, jednotlivé informace si často odporují a mnohé chybí úplně... Máte-li či pamatujete-li si něco, co by mohlo tehdejší události upřesnit, budeme za takové informace vděční.

TEXT JAN MORAVEC

k tomu, že zhruba v té době začal již pracovat přípravný výbor Svazu chystající stanovy, programovou náplň i návrhy personálního obsazení ústředních orgánů budoucí organizace, je zřejmé, že myšlenka musí být starší a do koncepce byla pouze vhodně začleněna. Hlavním aktérem vzniku Svazu i jeho následné činnosti bylo Ministerstvo kultury ČSR, pod které tehdy ochrana přírody spadala.

dobrovolníky, kteří by zajistili především management chráněných území. Jisté je, že se podařilo skutečně se trefit do nepokrytého prostoru v aktivitách společnosti, o čemž svědčí tisíce lidí, kteří se do činnosti Svazu od počátku zapojili (v roce 1984 měl již Svaz 23 714 členů sdružených ve 768 ZO) i vznik základních organizací, mnohde předbíhající ustavení oficiálních struktur, jen na základě doslechu, „že se něco chystá“ (například 1. ZO ČSOP v Praze zvolila svůj přípravný výbor již 5. dubna 1979! – a nebyla zdaleka jediná).

První krůčky

Svaz na počátku 80. let byl jiný, než jak ho známe dnes.

Pro ustavení základních organizací existovala poměrně přísná, dnes zcela nepochopitelná, omezení. ZO například měly sdružovat pouze členy mající bydliště či pracoviště v konkrétním okrese a jejich činnost neměla hranice tohoto okresu překračovat, ve městě či obci mohlo být zřízeno jen tolik ZO, „aby jejich činnost zajišťovala plnění úkolů, které je zde třeba z hlediska ochrany přírody a péče o životní prostředí plnit“. V praxi se na ně však příliš nehledělo. Činnost ZO přímo řídily okresní (městské) výbory, které měly dohlížet na její „ideovou čistotu“. Dle vzpomínek pamětníků však sloužily častěji jako „narázník“ zachycující vlivy politické moci a umožňující základním organizacím relativně nerušenou činnost.

Inu, trochu Kocourkov. Ale „vlk se nazeřal“ a Svaz postupně vyrostl v silnou, sebevědomou organizaci, za kterou zůstalo množství odvedené užitečné práce a která dnes nahlíží již do druhého čtvrtstoletí své existence. ☒

Autor je redaktorem časopisu.

Kontakt – e-mail: jan.moravec@ecn.cz

Předsedové ČSOP

Prof. Ing. František Hron, DrSc. (1979–1989 – na fotografii),
RNDr. Jaromír Pospíšil, DrSc. (1989–1991),
Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc. (1991–1997),
PhDr. Petr Doležal (1997–2000),
RNDr. Libor Ambrozek (2000–2002),
Ing. Pavel Pešout (od 2003, od 2002 pověřený vedením Svazu).

V mlhovině dohad tonou i důvody, které tehdejší vládcové k založení Svazu vedly. Jako nejpravděpodobnější se zdá, že si uvědomili sílící zájem o otázky ochrany přírody (u nás již tou dobou existoval nezávislý TIS a více méně neformální – byť pod hlavičkou SSM – hnutí Brontosaurus, v zahraničí vznikaly strany Zelených), a snažili se mít tyto aktivity pod kontrolou. Někdy se též uvádí, že státní ochrana přírody potřebovala aktivovat potencionální

K oficiálnímu založení Svazu došlo 11. září 1979 na ustavující konferenci ve Valdštejnském paláci v Praze. Počátky Svazu je však nutno hledat minimálně o rok dříve.

Kde se vzal

Kdo kdy poprvé přišel s myšlenkou založit takovou organizaci se nikdy nedozvíme. Konec konců byla to doba kolektivního rozhodování, která individuálním aktivitám nepřála, takže to byl nejspíše nějaký výbor tehdejších mocenských struktur. Oficiálně se vznik Svazu odvozuje od koncepčních záměrů dalšího rozvoje státní ochrany přírody, schválených vládou 23. 8. 1978, ale vzhledem

Výročí 25 let ČSOP

U příležitosti 25 výročí vydal ČSOP reprezentativní brožurku, shrnující současnou bohatou činnost Svazu, a připravil putovní výstavu na stejné téma. Máte-li zájem o zapůjčení výstavy (11 srolovatelných plachet formátu A1) na některou z vašich akcí či o zaslání brožur (podívat se na ni můžete na www.csop.cz, brzo vyjde i v anglické a německé mutaci), obraťte se na Kancelář ÚVR ČSOP.

Výprava za Trilobity

...lesní pěšinou jsme se dostali k dolíkům plným kamenů.

Po chvíli marného roztloukání šutrů přišli účastníci akce na několik teorií.

Teorie první: Trilobiti si zašli do internetové kavárny v Berouně (která tam možná není), a když si přečetli, že na ně pojedeme, utekli (protože Horča našla jen kusy trilobitů, kteří byli tak invalidní, že nemohli utéct).

Teorie druhá: Trilobity již našly a sesbíraly veverka a pravděpodobně je

prodaly do muzea, starožitnictví nebo na stánku jako suvenýry. V případě, že kolem zrovna jde kontrolor, složí stánek a skočí do lesa, aby nemusely platit daně. (Upozornění! Toto je pouze teorie – aby nás veverka nemohly zažalovat za trestný čin pomluvy.)

Zřejmě jsme nebyli jediní, kdo šel hledat trilobity. Kromě berounských veverek zde byl i někdo jiný – asi geolog. Ten zemřel na vyčerpání, přestože s sebou měl Red Bull. Jako důkazy byla nalezena plechovka Red Bullu, zrezivělé kladivo a krabička cigaret Sparta (geolog byl asi kuřák!). Tělo však na místě nebylo. O jeho osudu je opět několik teorií... ☒

Z oddílového časopisu MOP Šůvy „Cože?“ č. 2/2004 (úryvek)

Expedice za kruštíky Strážovských vrchů

Prostějovští botanikové – především členové ZO Hořepník – vyrazili jednoho dne do Strážovských vrchů.

Zde jsme se setkali s předními slovenskými „orchideáři“, pány Vlčkem a Meredou, a spolu s naším přítelem panem Amrainem jsme se vydali do terénu. Celodenní průzkum kolem Trebichavé a Uhrovce byl díky suchu trochu méně úspěšný, než jsme předpokládali, ale i tak jsme se seznámili s několika slovenskými druhy kruštíků – mimo jiné kruštíkem karpatským a kruštíkem růžkatým. ☒

Eva Zatloukalová (ezatl@centrum.cz)
Převzato z www.iris.cz

Jak chotěbořská ZO ČSOP ke srubu přišla

Snaha naší organizace získat vlastní prostory pro činnost vyústila po mnoha letech nadějí a následných zklamání do odvážného rozhodnutí postavit srub v lokalitě Sobiňov.

Obec Sobiňov nám vyšla vstříc, pronajala nám pozemek a za měsíc, po úspěšném jednání, jsme měli schválené stavební povolení. Potom to již šlo tak, jak to při stavbě chodí, jednou se dílo nedařilo, a potom se zase vše k lepšímu obrátilo. Finančně byla stavba zajištěna z vlastních prostředků organizace, a když bylo nejhůř, vypomohla půjčkou ZO ČSOP Křížová a ÚVR ČSOP. Neméně významnou pomoc představovalo i několik sponzorských darů.

Letošní rok byla stavba zkolaudována a slavnostně uvedena do provozu. Bude sloužit jako terénní stanice ZO ČSOP Chotěboř a jako základna pro činnost oddílu mladých ochránců přírody. Srub o zastavěné ploše 40 m² má v přízemí společenskou místnost a v podkroví je možno přespát. Pozemek, na kterém je srub postaven, je již v majetku organizace.

Umístění stavby je velmi výhodné. Zastávka vlaku je nedaleko, silnice je

rovněž pár kroků. Výhled z jižní strany srubu, kde jsou umístěna téměř všechna okna, je do kouzelného, tichého údolí při řece Doubravě, lemované lesy kam jen oko dohlédne.

Srub nám již v průběhu výstavby několikrát posloužil. Stal se součástí soutěží uspořádaných pro děti ke Dni Země, stejně jako místem vánočního setkání členů organizace i výchozím bodem vycházek do nivy Doubravy, na nichž odborníci zájemcům přiblížili rostliny této lokality nebo demonstrovali kroužkování ptáků.

Věříme, že se naše terénní stanice stane místem setkávání lidí, kteří chápou ochranu přírody jako své životní poslání. Rádi mezi sebou uvítáme všechny, kteří dovedou přiložit ruku k dílu i společně zábavě. ☒

Věra Chaloupková, ZO ČSOP Chotěboř

Stalo se ...

Duben

- Každoroční jarní vlny „Uklízení světa“ (kampaně Clean Up the World) se v České republice zúčastnilo téměř 1500 lidí.
- O velikonočních se opět hledalo jaro – konkrétně kvetoucí violka, poletující vlaštovka nebo jiříčka a někdo hrající kuličky. Do hry se na 62 lokalitách zapojilo 1149 hledačů, úspěšní byli z 58%.

Květen

- Několik zástupců ČSOP navštívilo 7 pozemkových spolků v USA a přivezlo odsud mnoho zajímavých námětů k další činnosti.
- „Nultý ročník“ nového programu Živá zahrada zaznamenal nečekaný ohlas – více o něm naleznete na straně 14.

Červen

- Ve finále soutěže Zelená stezka – Zlatý list zvítězili v kategorii „mladší“ Volavky z Třeboně, v kategorii „starší“ parta říkající si Myčka na tanky z téhož města.
- ČSOP uzavřel smlouvu o spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a se Správou ochrany přírody (dřívější Správou Chráněných krajinných oblastí ČR).
- V jeskyních Moravského krasu se u příležitosti 25 let ČSOP uskutečnily dva slavnostní koncerty houslového virtuosa Jaroslava Svěčeného.

- Na Pálavě byla veřejnosti zpřístupněna jeskyně Na Turoldu. Stejně jako ostatní přístupné jeskyně v ČR i tuto můžete navštívit se slevou v rámci programu Zelená karta.

Srpen

- V celoroční přírodovědné hře Stříbrná nit byli již po 7. nejlepší Mladí přírodovědci z Českého Krumlova.
- Ve spolupráci s AOPK byla zveřejněna výzva k mapování křečka polního, tesařika obrovského a roháče obecného (a to včetně zpracování starších dat).

Září

FOTO: KVĚTA MORÁVKOVÁ

- V Sedmihorkách v Českém ráji se za překrásného podzimního počasí a účasti asi 170 lidí uskutečnil 4. sraz členů a příznivců ČSOP. O bohatý program se postaraly ZO ČSOP Armillaria a Křížánky spolu se správcem kempu.
- ČSOP se připojil ke kampani proti vedení rychlostní komunikace R 35 napříč Českým rájem.

Říjen

- ÚVR ČSOP, která se sešla ve skanzenu Krňovice nedaleko Hradce Králové, mimo jiné jmenovala ZO ČSOP Šípek z Českého Krumlova regionálním centrem pro Jihočeský kraj.
- ZO ČSOP Upolín z Olomouce připravil metodické setkání instruktorů dětských oddílů, zaměřené na týmovou práci, zvládnutí organizace činnosti i stresu.
- ČSOP uzavřel novou smlouvu o spolupráci se Sdružením středisek ekologické výchovy Pavučina.

Červenec

- Na zámku v Lednici byla podepsána zakládací smlouva o p.s. Biosférická rezervace Dolní Morava, jejíž je ČSOP jedním ze spoluzakladatelů. Bližší informace naleznete na str. 4.

ČSOP vydal ...

- **Kolektivy dětí a mládeže v ČSOP** – sborník se zajímavými prezentacemi „MOPíků“
- **Bezpečnostní pravidla činnosti s dětmi a mládeží** – příručka pro vedoucí dětských kolektivů, shrnující maximum aktuálních informací o dané problematice

Kontakt: CDM ČSOP, tel.: 224 912 466, e-mail: CDM@smop.cz

- **Nová odyssea** – vyprávění o cestě černých čápů ze Sibíře do Indie

Kontakt: Český rozhlas – Nová odyssea, e-mail: odyssea@rozhlas.cz

- **Péče o dřeviny rostoucí mimo les I.** (J. Kolařík a kol.) – obnovené vydání 5. svazku Metodické řady ČSOP, o němž se dočtete více na str. 17.

- **Agroenvironmentální programy na mokřících a podmáčených loukách** – příručka o agroenvironmentálních programech v ČR

- **Stanice pro handicapované živočichy ČSOP Vlašim** – sada pracovních listů pro předškoláky, základní školy i středoškoláky

Kontakt: Podblanické ekocentrum ČSOP, tel.: 317 845 169, e-mail: vlasim@csop.cz

- **NATURA 2000 v Českém ráji** – leták o evropsky významných lokalitách na území CHKO

- **Jičínsko a Podkrkonoší** – leták o evropsky významných lokalitách soustavy NATURA 2000 v severovýchodních Čechách

Kontakt: ČSOP Křížánky, csopkrizanky@seznam.cz

- **Natura 2000 – vybrané oblasti ochrany ptactva na jižní Moravě** – leták s popisem lokalit a nejvýznamnějších druhů v nich žijících

Kontakt: Dům ochránců přírody Brno, tel.: 542 422 751, e-mail: veronica@ecn.cz

- **Agroenvironmentální programy na orné půdě** – další z příruček o agroenvironmentálních programech v ČR

Kontakt: ZO ČSOP Bílé Karpaty, tel.: 318 324 792, e-mail: csop@bilekarpaty.cz

- **Ščůrnica – karpatský les, kterému lidé dali volnost** – pozvánka do lesa vykoupěného v rámci kampaně Místo pro přírodu (viz str. 3)

Kontakt: ZO ČSOP Kosenka, tel.: 577 320 181, e-mail: kosenka@mail.walachia.cz

- **Ochrana ovcí před velkými šelmami** (M. Orálek a kol.) – sborníček rad a zkušeností

Kontakt: ZO ČSOP Valašské Meziříčí, tel.: 571 621 602, e-mail: csopvm@quick.cz

Mapa působnosti správ CHKO

Na základě novely zákona o ochraně přírody a krajiny má nyní Správa ochrany přírody (dříve Správa CHKO ČR) v ochraně kriticky a silně ohrožených druhů a od nového roku též v praktické péči o ZCHÚ národních kategorií působnost na celém území ČR s výjimkou národních parků (kde mají tyto kompetence správy národních parků) a vojenských újezdů (kde jsou orgánem ochrany přírody újezdní úřady a ministerstvo vnitra). Působnost má též ve většině ptačích oblastí. Z tohoto důvodu byly působnosti správ jednotlivých CHKO rozšířeny i mimo vlastní území CHKO, jak ukazuje tato mapa.

Bližší informace podá Správa ochrany přírody, Nuselská 39, Praha 4, tel.: 241 082 111, <http://schko.ten.cz>

Regionální vlastivědné časopisy, vydávané či spoluydávané ČSOP

- **Arnika – Přírodou a historií Karlovarského kraje**
Vydává ZO ČSOP Kladská. Vychází nepravidelně.
Adresa redakce:
ZO ČSOP Kladská, Ruská 371/23,
353 01 Mariánské Lázně,
e-mail: kladska@centrum.cz

- **Bílé/Biele Karpaty – Časopis moravsko-slovenského pomezí**
Vydává Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s., ZO ČSOP Bílé Karpaty, Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty a Centrum environmentálních aktivit Trenčín ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty a Správou CHKO Bílé Karpaty. Vychází čtvrtletně.
Adresa redakce: Bartolomějské náměstí 47, 698 01 Veselí nad Moravou, tel.: 518 322 545, e-mail: visbk@bilekarpaty.cz.

- **Pod Blánikem – Vlastivědný časopis Benešovska, Vlašimska, Voticka, Českého Meránu a Dolního Posázaví**
Vydává ZO ČSOP Vlašim a Muzeum Podblanicka ve spolupráci se Správou CHKO Bláník. Vychází čtvrtletně.
Adresa redakce: Podblanické ekocentrum ČSOP, Pláteníkova 264, 258 01 Vlašim, tel.: 317 845 169, e-mail: vlasim@csop.cz

- **Poodří – Časopis obyvatel horní Odry**
Vydává Společnost přátel Poodří ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou CHKO Poodří a Svazkem obcí Region Poodří. Vychází čtvrtletně.
Adresa redakce: Výškovická 102, 700 03 Ostrava, e-mail: poodri@volny.cz

**Česká spořitelna,
generální partner
Národní sítě stanic pro
handicapované živočichy**

**ČESKÁ
SPORITELNA**